OIKEUSMINISTERIÖ

VASTINE

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen
Erityisasiantuntija Anna-Liisa Sandvik

3.11.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 120/2026 vp)

Vastine lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin

Oikeusministeriö antaa vastineensa lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin.

Oikeusministeriön käytettävissä ovat olleet eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian, sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, lapsiasiainvaltuutetun. Rikosseuraamuslaitoksen, Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen, Tuomioistuinviraston, Vankiterveydenhuollon yksikön, Riihimäen vankilan, Vantaan vankilan, Helsingin hallinto-oikeuden, Suomen asianajajien, KRIS Suomi ry:n, Rets ry:n, VVL ry:n, apulaisprofessori Tatu Hyttisen, professori Matti Tolvasen ja yliopistonlehtori Miia Kilpeläisen lausunnot. Lisäksi perustuslakivaliokunta on antanut lausuntonsa (PeVL 59/2026 vp).

Yleisesti oikeusministeriö toteaa, että valtaosassa lausunnoista kannatettiin esitettyjä muutoksia. Lausunnoissa esitetyt huomiot koskivat pääasiassa yksittäisiä säännöksiä. Tässä vastineessa keskitytään lausunnoissa esitettyyn kritiikkiin.

Oikeusministeriö täydentää vastinetta EV 121/2026 vp johdosta vahvistetuilla lainmuutoksilla. Lisäksi oikeusministeriö täydentää vastinetta lakivaliokunnan pyytämillä tiedoilla Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivaltuuksia koskevista ehdotuksista. Edelleen oikeusministeriö täydentää 3.11.2026 vastinetta jäljempänä käsitetyllä huomiolla vankilan järjestyssäännöistä.

1. Yleisiä huomioita

Apulaisprofessori Tatu Hyttinen arvosteli sitä, että vankeuslakia muutetaan pistemäisesti ja pirstaloituneesti. Hänen mukaansa olisi parempi tehdä muutoksia koordinoidummin ja kokonaisvaltaisemmin. Näin toisistaan irrallaan tehtyjen turvallisuusintressejä korostavien muutosten vaikutus ei kumuloituisi siten, että vankeusaika alkaa heikentää tavoitetta vahvistaa vankien valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan.

Oikeusministeriö toteaa, että vankeuslain perusrakenne on toimiva eikä siinä ole sinällään kokonaisvaltaista muutostarvetta. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano on kuitenkin vahvasti sidoksissa yhteiskunnalliseen kehitykseen, joten siihen tulee usein pienempiä muutostarpeita. Tällaisia muutostarpeita onkin koottu hallituksen esityksiksi ja käsitelty eduskunnassa muutaman vuoden välein.

Kyse ei kuitenkaan ole varsinaisesti sääntelyn pirstaloituneisuudesta, vaan siitä että lakia muutetaan siltä osin kuin siihen on yhteiskunnallista tarvetta. Oikeusministeriössä on aina pyritty kokoamaan hallituksen esitykset siten, että ne muodostavat mahdollisimman selkeän kokonaisuuden. Vääjäämättä esityksiin kuitenkin on sisältynyt hyvin pistemäisiäkin muutoksia laajempien asiakokonaisuuksien lisäksi. Esimerkiksi, jos laillisuusvalvontakäytännössä on kiinnitetty huomiota yksittäisen säännöksen soveltamisongelmaan, tällainen ongelma voi olla syytä korjata mahdollisimman pian. Tässä esityksessä esimerkiksi vapautuvan vangin kuljettamiseen tahdosta riippumattomaan hoitoon on tällainen muutos.

Vankeuslain 1 luvussa säädetään lain tavoitteista. Luvun säännöksissä on korostettu kolmea seikkaa: 1) vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan tulee edistää, 2) vankilaturvallisuutta tulee ylläpitää ja 3) täytäntöönpanosta ei saa aiheutua vangin oikeuksiin tai olosuhteisiin muita kuin sellaisia rajoituksia, joista säädetään laissa tai jotka välttämättä seuraavat rangaistuksen täytäntöönpanosta.

Näitä tavoitteita voidaan pitää myös lainvalmistelua ohjaavina seikkoina. Myös tässä esityksessä on lainmuutoksia, jotka liittyvät muihinkin kuin vankilaturvallisuutta korostavaan tavoitteeseen. Esimerkiksi sopimusosastoa ja ulkopuolista laitossijoitusta koskevat säännökset liittyvät rikoksettoman elämäntavan edistämiseen. Maksukorttia koskeva sääntely puolestaan liittyy vankilaolosuhteiden normaalisuuteen.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan tämäkin esitys sisältää siten myös muita kuin turvallisuusnäkökohtia korostavia muutoksia. Kuitenkin on syytä huomata, että esityksessä toteutetaan useita hallitusohjelmakirjauksia, joissa painotus on vankilaturvallisuusnäkökulmassa.

Kaiken kaikkiaan oikeusministeriö pitää toimivimpana valmistelutapana sitä, että vankeuslakia muutetaan osittaisuudistuksina. Näin yhteiskunnalliset muutokset voidaan huomioida myös vankiloissa suhteellisen ripeästi. Oikeusministeriössä valmistelu pyritään tekemään siten, ettei lainsäädännöstä tule pirstaloitunutta tai sekavaa ja uusissa säännöksissä huomioidaan vankeuslainsäädännölle asetetut tavoitteet. Oikeusministeriössä on myös jo pitkään koordinoidusti koottu lain muutostarpeita ja pyritty huolehtimaan kokonaisvaltaisesti lain muutostyöstä.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että vankeuslain uudistustyötä jatketaan edelleen.

Useissa lausunnoissa nostettiin esille huolia resurssien riittävyydestä lainmuutosten toteuttamiseen. Huolia esitettiin esimerkiksi sopimusosastopaikkojen riittävyydestä, toiminnan järjestämisestä tehostetun valvonnan osastoilla, sijoittamispäätösten muutoksenhausta aiheutuvasta työmäärästä sekä omien maksukorttien hankkimisesta aiheutuvasta työstä.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä esitettyyn arvioon esityksen määrärahavaikutuksista. Ministeriö korostaa sitä, etteivät ehdotetut muutokset välittömästi edellytä esimerkiksi tehostetun

valvonnan osastojen tai sopimusosastojen paikkojen lisäämistä, vaan Rikosseuraamuslaitokselle jää edelleen näissä kysymyksissä laaja harkintavalta.

Lainmuutosten vaikutuksia on kuitenkin seurattava muun muassa siksi, että vankiluvun voidaan ennakoida kasvavan lähivuosina. Sekä tehostetun valvonnan osastojen ja sopimusosastojen paikkatarpeita kuin ulkopuolisen laitossijoituksenkin käytön tarpeita on siten seurattava. Sama koskee oikaisuvaatimusten ja valitusten määrien kehitystä. Tämän perusteella on tulevina vuosina mahdollista arvioida sitä, onko Rikosseuraamuslaitoksen tai tuomioistuinten määrärahoissa muutostarpeita.

Yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin mahdollisesti liittyviä määrärahatarpeita puolestaan on mahdollista tarkastella vasta tällaisen tilanteen sattuessa.

Useissa lausunnoissa esitettiin tuli esille se, kuinka poistumislupia koskevat muutosehdotukset vaikuttavat poistumislupien myöntämiseen.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että poistumislupien myöntämiseen ja lainsoveltamiseen liittyviä käytäntöjä seurataan. Yksi erityinen seurantakohde on, kuinka paljon poistumislupia myönnetään suljetuissa laitoksissa ja käytetäänkö valvontaa poistumislupien myöntämistä mahdollistavasti.

2. Vakavat yhteiskunnalliset häiriötilanteet

Apulaisprofessori Tatu Hyttinen katsoi, että ehdotetun vankeuslain 19 a luvun 1 §:n 2 momentin 6 kohta on päällekkäinen kohdan 2 kanssa. Hyttinen arvosteli myös kyseisen kohdan merkitystä vankien perusoikeuksien rajoittamisen kannalta. *Suomen Asianajajat* piti häiriötilanteen määritelmää liian tulkinnanvaraisena.

Perustuslakivaliokunta ei lausunnossaan esittänyt perustuslaillisia huomioita tätä teemaa koskevista ehdotuksista.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu luettelo normaaliolojen vakavista häiriötilanteista perustuu perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella poliisin hallinnosta annetun lain 15 k §:ään ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 50 b §:ään säädettyihin luetteloihin, joissa on apulaisprofessori Hyttisen mainitsemia kohtia vastaavat kohdat laajamittaisesta maahantulosta.

Oikeusministeriö pitää eri lakeihin sisältyvän sääntelyn yhtenäisyyden kannalta parempana, että ehdotetussa luettelossa mainitaan erikseen laajamittainen maahantulo vakavana yhteiskunnallisena häiriötilanteena. Näin eri lakien kesken ei synny epäselvyyttä siitä, soveltuvatko säännökset tällaisiin tilanteisiin.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia piti epäselvänä, mitä ulkoilun epäämistä koskevassa säännöksessä tarkoitetaan käsitteellä tapauskohtainen. Kanslian käsityksen mukaan tätä voidaan tulkita joko niin, että kyse on kertaluonteisesta ulkoilun epäämisestä tai koko häiriötilannetta koskevasta pidempiaikaisesta epäämisestä.

Oikeusministeriö toteaa, että säännöksessä käytetty sanamuoto tapauskohtaisesti viittaa yksittäiseen tilanteeseen, jossa tietyn ulkoilun järjestäminen on häiriötilanteen vuoksi välttämätöntä evätä esimerkiksi pommiuhan vuoksi. Kyse on näin ollen yksittäistapauksellisesta ratkaisusta, joka koskee yksittäisiä ulkoilutilaisuuksia eikä mahdollista pidempiaikaista ulkoilukieltoa. Tapauskohtaisuutta tulee siten arvioida ulkoilutilaisuus kerrallaan.

Sanamuodolla on tarkoitus erottaa toimivaltuus luvun muista toimivaltuuksista, jotka mahdollistavat pidempikestoiset rajoitukset.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan säännöksen sanamuoto ja perustelut eivät jätä epäselvyyttä siitä, että säännöksen nojalla ei voida evätä ulkoiluja esimerkiksi viikon ajaksi, vaan asia tulee arvioida ulkoilu kerrallaan.

Vankilavirkailijain liitto ry katsoo, että sääntelyn tulisi mahdollistaa rajoitukset myös avovankilassa olevien vankien toimintoihin. Avovankiloissa tulisi voida rajoittaa vankien osallistumista toimintaan vankilan ulkopuolella. Lisäksi liitto pitää tarpeellisena säätää mahdollisuudesta rajoittaa vankien toimintoja pidempiaikaisen sähkökatkon aikana. Lisäksi tulisi harkita, onko henkilökunnan merkittävä vähyys esimerkiksi voimakkaasti leviävän tartuntataudin aikana riittävän perusteltu syy rajoittaa vankien toimintaa.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetut säännökset koskevat sekä suljettuja vankiloita että avovankiloita. Niiden nojalla myös avovankilan toimintoja voidaan muuttaa siten, että ne toteutetaan avovankilassa eikä vankilan ulkopuolella. Kuten esityksessäkin on todettu, henkilökunnan puute voi olla sellainen seikka, jonka vuoksi rajoituksia voidaan soveltaa. Ehdotettu sääntely on siis Vankilavirkailijain liiton ehdotusten mukaista.

Toimintojen rajoittaminen on esityksessä rajattu vain vakaviin yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin. Tietyissä tilanteissa myös energiahuollon häiriintyminen voi muodostaa tällaisen tilanteen.

Sääntelyä ei kuitenkaan ole tarkoitus soveltaa tavanomaisemmissa sähkökatkoissa, joihin Vankilavirkailijain liitto lausunnossaan ilmeisesti viittaa. Koska kyse on merkittävästä puuttumisesta vankien oikeuksiin, tulee rajoitusten olla perustuslaillisesti hyväksyttäviä. Oikeusministeriön käsityksen mukaan tavanomaiset sähkökatkot tai muut vastaavat häiriöt eivät ole sellaisia tilanteita, joissa ehdotetuissa säännöksissä tarkoitettuja rajoituksia voitaisiin pitää hyväksyttävinä. Oikeusministeriö katsookin, että tällaisiin tilanteisiin Rikosseuraamuslaitoksen tulee varautua lähtökohtaisesti tavanomaisen lainsäädännön puitteissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoi, että terveydenhuolto tulisi yksiselitteisesti rajata ehdotettujen rajoitusten ulkopuolelle.

Oikeusministeriö totea, että ehdotetuissa pykälissä säädetään niistä rajoituksista, joita vankilassa voidaan asettaa vakavassa yhteiskunnallisessa häiriötilanteessa. Säännösten nojalla rajoitukset eivät voi kohdistua terveydenhuoltoon eivätkä esimerkiksi vankien ruokahuoltoon. Näin ollen säännösten perusteella on jo yksiselitteistä, ettei terveydenhuoltoa tai ruokahuoltoa voida rajoittaa.

Suomen Asianajajat näki, että vangilla ei olisi poikkeusoloissa mitään tosiasiallista mahdollisuutta kyseenalaistaa rajoituspäätöksiä. Vankien oikeusturva ei toteudu vain sitä kautta, että yleiset rajoituspäätökset ovat muutoksenhakukelpoisia.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä mainituilla perusteilla yleiset rajoituspäätökset olisivat muutoksenhakukelpoisia, mutta niihin perustuvat yksittäistä vankia koskevat väliaikaiset päätökset esimerkiksi toimintaan sijoittamispäätöksen muuttamisesta olisivat muutoksenhakukiellossa. Ehdotettu järjestely turvaa vangeille mahdollisuuden hakea muutosta rajoituspäätöksiin. Edelleen on huomattava, että päätös rajoitusten jatkamisesta on tehtävä uudelleen tietyin määräajoin, jolloin vangit voivat hakea muutosta myös näihin jatkamispäätöksiin.

Myöskään perustuslakivaliokunta ei lausunnossaan pitänyt ehdotettua sääntelyä perustuslaillisesti ongelmallisena.

Edellä mainitun perusteella oikeusministeriö katsoo, että ehdotetut säännökset turvaavat asianmukaisesti vankien oikeusturvan.

3. Vankiloita koskevat säännökset

Vankilavirkailijain liitto katsoo, että tulisi olla vain suljettuja vankiloita ja avovankiloita. Suljettuun vankilaan liittyvät avoimemmat osastot tulisi määritellä osaksi suljettua vankilaa.

Oikeusministeriö toteaa, että suljettujen vankiloiden yhteydessä on jo nykyisin avovankilaa vastaavia osastoja esimerkiksi vankien vapauttamista varten. Nykyisin on jossain määrin epäselvää, mitä säännöksiä tällaisilla osastoilla sovelletaan. Esityksessä täsmennettäisiin sääntelyä siten, että näillä osastoilla noudatettaisiin avovankilaa koskevia säännöksiä. Tämä on perusteltua, koska osastojen olosuhteet vastaavat pitkälti avovankilaa. On huomattava, että tämä myös tarkoittaa sitä, että vanki voidaan sijoittaa osastolle vain, jos avovankilaan sijoittamisen edellytykset täyttyvät. Samoin osastoilla voidaan esimerkiksi valvoa vankien päihteettömyyttä kuten avovankiloissa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan esitystä ei ole perusteltua muuttaa.

Vankilavirkailijain liitto esittää, että vankiloille tulisi asettaa turvallisuustasot.

Oikeusministeriö toteaa, että lainsäädännössä vankilat jaotellaan avovankiloihin ja suljettuihin vankiloihin. Edelleen suljettuihin vankiloihin voidaan perustaa turvallisuustasoltaan erilaisia osastoja. Laissa säädetään varmuusosastoista ja ehdotettujen lainmuutosten toteutuessa myös tehostetun valvonnan osastoista. Näillä osastoilla vankien olosuhteet ja valvonta ovat lakisääteisesti tiukempia kuin muilla osastoilla.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan nämä laissa säädetyt jaottelut antavat Rikosseuraamuslaitokselle joustavat mahdollisuudet perustaa korkeampaa turvallisuustasoa edellyttäviä osastoja vankiloihin. Siten lainsäädännössä ei ole erikseen tarpeen määritellä vankiloille turvallisuustasoja.

4. Tehostetun valvonnan osastot

Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan perustuslain 22 § huomioon ottaen asianmukaisempana sitoa tehostetun valvonnan osastolle sijoittaminen välttämättömyysvaatimukseen kuin perusteltua-vaatimukseen. Myös *Suomen asianajajat* piti edellytyksiä sijoittaa vanki tehostetun valvonnan osastolle liian väljinä.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan ehdotetussa sääntelyssä on olennaista, että varmuusosastolle ja tehostetun valvonnan osastolle sijoittamisen edellytykset eroavat toisistaan. Sijoittaminen tehostetun valvonnan osastolle tulee voida tehdä matalammalla kynnyksellä kuin sijoittaminen varmuusosastolle. Tämä on perusteltua, koska varmuusosastot ovat luonteeltaan tehostetun valvonnan osastoja suljetumpia. Sääntelyn tulee myös olla siinä määrin selkeää, ettei asia muodostu käytännössä tulkinnanvaraiseksi.

Nykyisin varmuusosastosijoituksen edellytyksenä on se, että se on välttämätöntä sen estämiseksi, että vanki: 1) jatkaa rikollista toimintaa, joka vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta; 2) yrittää karata tai hänet yritetään vapauttaa; tai 3) muulla kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetuin tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa.

Jos ehdotettu tehostetun valvonnan osastolle sijoittamisen kynnys sidotaan perustuslakivaliokunnan esittämällä tavalla välttämättömyyteen, sijoittamisen edellytyksenä olisi yleisten osastosijoittelua ohjaavien perusteiden lisäksi se, jos se on välttämätöntä sen estämiseksi, että vanki jatkaa rikollista toimintaa tai muulla tavoin vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa.

Näin ollen rikollisen toiminnan jatkamista koskevissa sijoittamisedellytyksissä ei olisi kielellisesti mainittavaa eroa varmuusosaston ja tehostetun valvonnan osaston välillä. Sen sijaan varmuusosastosijoituksen edellytysten 3 kohdassa edellytyksenä on se, että vanki muulla tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä. Tältä osin säännös eroaisi edelleen selvästi tehostetun valvonnan osastoista, joissa sijoittamiselta ei edellytettäisi vaarantamisen vakavuutta.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämän huomion toteuttaminen sellaisenaan johtaisi siten siihen, että ero varmuusosastosijoituksen ja tehostetun valvonnan osastosijoituksen edellytyksissä muodostuisi säännösperusteisesti epäselväksi. Tätä ei voida pitää perusteltuna osastosijoittelua koskevien säännösten kokonaisuuden näkökulmasta.

Oikeusministeriö toteaa myös, että vaikka tehostetun valvonnan osastolle sijoittaminen merkitsee tietynasteista eristämistä, tehostetun valvonnan osastoja ei kuitenkaan voida pitää yhtä suljettuina kuin varmuusosastoja. Tästäkään näkökulmasta sijoittamisen kynnyksen ei pitäisi olla näillä osastoilla yhtä korkea. On myös huomattava, että sekä välttämättömyys-kynnys että perusteltua-kynnys edellyttävät konkreettisia yksittäistapauksellisia perusteita sijoittamiselle. Siten sijoitukset on molemmilla kynnyksillä perusteltava yksittäistapauksellisilla seikoilla.

Oikeusministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunta ei pitänyt ehdotettua säännösmuotoilua säätämisjärjestyskysymyksenä. Tästä syystä oikeusministeriö pitääkin perustelluimpana ratkaisuna halli-

tuksen esityksessä ehdotettua. Näin osastosijoittelua koskeva sääntelykokonaisuus säilyisi johdonmukaisena ja valvontatasoltaan erilaisille osastoille sijoittamisen edellytysten välillä olisi säännöksissä selkeät erot.

Jos lakivaliokunta kuitenkin päätyisi harkinnassaan siihen, että säännöksiä on muutettava perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämällä tavalla, oikeusministeriö katsoo siitä seuraavan, että samalla tulisi täsmentää myös varmuusosastosijoittelua koskevaa säännöstä. Tämä voitaisiin sinällään tehdä esimerkiksi lisäämällä säännöksen 1 kohtaan maininta vankilan järjestyksen ja turvallisuuden vakavasta vaarantamisesta. Näin varmuusosastosijoituksen ja tehostetun valvonnan osastosijoituksen edellytyksissä olisi edelleen kielellinen ero. Oikeusministeriö ei kuitenkaan pidä vankilaturvallisuuden näkökulmasta tällaista ratkaisua toivottavana.

Riihimäen vankila katsoi, että tehostetun valvonnan osastolle sijoittamista koskevaan päätökseen ei tulisi olla muutoksenhakuoikeutta. Muutoksenhaku lisää hallinnollista taakkaa eikä se ole tarpeen, koska sijoittamista on säännöllisin väliajoin tarkasteltava vankilassa.

Oikeusministeriö toteaa, että sijoittaminen tehostetun valvonnan osastolle merkitsee tietyn asteista eristämistä verrattuna tavallisiin osastoihin. Sijoittaminen rajoittaa siten vangin oikeuksia.

Vankeuslaissa on vakiintuneesti lähdetty siitä, että eristämistä tarkoittavat päätökset ovat muutoksenhakukelpoisia. Lisäksi muutoksenhakuoikeus liittyy siihen, onko sijoittamiselle alun perin edellytyksiä vai ei. Sen sijaan myöhemmässä seurannassa arvioidaan sitä, ovatko sijoittamisen edellytykset edelleen olemassa. Tässä ei siten ole kyse muutoksenhakuoikeutta korvaavasta arvioinnista.

Mainituista syistä oikeusministeriö katsoo, että sijoituspäätöksiin tulee voida hakea muutosta.

Apulaisprofessori Tatu Hyttinen kiinnittää huomiota siihen, että tehostetun valvonnan osastolle sijoittamista ei ole sidottu määräaikaan, vaan sijoituksen edellytyksiä on seurattava ja sijoitus päätettävä, jos edellytykset eivät enää ole olemassa. Edellytysten poistuminen taas edellyttää sitä, että vangilla on mahdollisuus osallistua Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan, joka edistää järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumista. Hyttisen mielestä tulisi vähintään seurata, että osastoilla kyetään järjestämään tällaista toimintaa. *Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Rets* kiinnittivät myös huomiota siihen, miten rikollisesta toiminnasta irrottautumista koskevaa toimintaa on tarkoitus järjestää ja riittävätkö Rikosseuraamuslaitoksen resurssit tähän. Vangeilla tulisi olla tieto siitä, miten irrottautumisen voi osoittaa. *Suomen asianajajat* piti oikeusturvan kannalta ongelmallisena, että sijoittamispäätös tehdään toistaiseksi.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotuksen mukaan vangilla on muutoksenhakuoikeus tehostetun valvonnan osastolle sijoittamista koskevaan päätökseen. Esityksessä on avattu syitä sille, miksi tässä asiaryhmässä päätökset on perusteltua tehdä toistaiseksi voimassa olevina. Sääntely antaa kuitenkin vangille mahdollisuuden hakea siirtoa osastolta tietyin määräajoin, jolloin asiasta on tehtävä uusi päätös, johon myös liittyy muutoksenhakuoikeus. Näin ollen sääntelyssä turvataan riittävät oikeusturvakeinot, vaikka sijoituspäätökset tehtäisiinkin toistaiseksi. Myöskään perustuslakivaliokunta ei lausunnossaan kiinnittänyt huomiota asiaan. Oikeusministeriö ei siten pidä perusteltuna muuttaa sääntelyä.

Ehdotuksen mukaan sijoittamisen edellytyksiä tulisi säännöllisesti seurata rangaistusajan suunnitelman seurannan yhteydessä. Rikosseuraamuslaitoksella on myös velvollisuus järjestää tehostetun valvonnan osastoilla kuten muillakin osastoilla rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden mukaista toimintaa jo nykyisin. Rikosseuraamuslaitoksen tulisikin huolehtia siitä, että tehostetun valvonnan osastoilla on mahdollisuus osallistua rikollisuudesta irtautumista edistävään toimintaan.

Oikeusministeriö toteaa, että muun muassa hallituksen esityksessä viitattujen selvitysten jälkeen Rikosseuraamuslaitoksessa on ryhdytty kehittämään tehostettujen valvonnan osastojen toimintaa. Yksi osa-alue on nimenomaan toiminnan järjestäminen osastoilla. Oikeusministeriö pitääkin tärkeänä, että ennen lain voimaantuloa Rikosseuraamuslaitos huolehtii tästä.

Oikeusministeriö yhtyy apulaisprofessori Hyttisen huomioon siitä, että lain voimaantulon jälkeen on tärkeää seurata sitä, että tällaista toimintaa myös kyetään järjestämään. Edellä on yleisemmin käsitelty tarpeita seurata lainmuutosten vaikutuksia ja mahdollisia määrärahatarpeita, joita tulevina vuosina syntyy.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia piti säännöstä tehostetun valvonnan osastolta pois pääsemistä koskevan hakemuksen käsittelystä uudelleen vain neljän kuukauden välein epäonnistuneena. Säännöksen nojalla voidaan kuitenkin käsitellä hakemus, jos on tapahtunut olennaisia muutoksia sijoittamisen edellytyksissä. Näin ollen hakemus täytyy käsitellä ja jättää tutkimatta, jos olennaista muutosta ei ole tapahtunut. Tähän tutkimatta jättämistä koskevaan päätökseen on muutoksenhakuoikeus. Säännös ei siten toteuta tavoitettaan.

Oikeusministeriö toteaa, että säännös vastaa pitkälti valvotusta koevapaudesta annetun lain 9 §:n 1 momenttia, jossa säädetään vastaavalla tavalla valvotun koevapauden edellytysten selvittämisestä. Oikeusministeriön tiedossa ei ole, että kyseinen säännös olisi aiheuttanut merkittäviä soveltamisongelmia.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että tehostetun valvonnan osastolle sijoittaminen voidaan ottaa käsiteltäväksi ennen neljän kuukauden määräaikaa, jos vangin tilanteessa on sitä ennen tapahtunut olennaisia muutoksia. Kuten esityksessä on todettu, tällainen käsittely voi tapahtua Rikosseuraamuslaitoksen aloitteesta.

Oikeusministeriö ei yhdy eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian käsitykseen siitä, että hakemusten tutkimatta jättäminen voisi johtaa sääntelyn tavoitteen, eli haitantekotarkoituksessa tehtyjen hakemusten välttämisen, vaarantumiseen. Vaikka säännös kirjoitettaisiin siten, että se ei mahdollistaisi sijoittamisen muuttamista edes olennaisista syistä, vangilla on halutessaan mahdollisuus tehdä toistuvia siirtohakemuksia, jotka vankilassa on käsiteltävä ja jätettävä tutkimatta. Tällaisten lähtökohtaisesti perusteettomien hakemusten tekeminen on siten mahdollista riippumatta sääntelyn sanamuodosta.

Oikeusministeriö ei silti pidä todennäköisenä, että sääntelyn ehdotettu muotoilu aiheuttaisi merkittävässä määrin lisää perusteettomia siirtohakemuksia. Lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että vangit tulevat hakemaan siirtoa osastolta rangaistusajan suunnitelman seurannan yhteydessä, jos tuolloin katsovat sille olevan edellytyksiä. Kuitenkin tilannetta on tältäkin osin syytä seurata.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, ettei esityksessä ole riittäviä perusteluja sille, että tehostetun valvonnan osastoille sijoitetuilla vangeilla ei ole mahdollisuutta käydä fyysisesti vankilan kirjastossa.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä pyritään siihen, että tehostetun valvonnan osastoille sijoitettujen vankien mahdollisuudet vaikuttaa muihin vankeihin estettäisiin. Tätä tavoitetta varten esityksessä ehdotetaan, että tehostetun valvonnan osastoilla toiminnot järjestettäisiin osaston vankien kesken. Vaikka kirjastossa käynti sinällään pystyttäisiinkin järjestämään osaston kesken, liittyy kirjaston käyttöön ilmeinen mahdollisuus esimerkiksi viestien välittämiseen muille osastoille. Käytännössä valvonnalla voi olla vaikea estää tällaista viestintää. Oikeusministeriö pitääkin perusteltuna, että tehostetun valvonnan osastoja koskeva sääntely vastaa tältä osin varmuusosastoja, jolloin kirjaston käyttö järjestetään muulla tavoin kuin fyysisin kirjastokäynnein.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ehdotti, että tehostetun valvonnan osastolle sijoittamisesta tulisi aina ilmoittaa terveydenhuoltohenkilökunnalle vastaavasti kuin varmuusosastolle sijoittamisesta.

Oikeusministeriö viittaa esityksen lausuntopalautetta koskevassa jaksossa todettuun. Oikeusministeriö katsoo, että tehostetun valvonnan osastoilla terveydenhuollosta voidaan nykyiseen tapaan huolehtia Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yhteistyössä ilman lakisääteistä ilmoitusvelvollisuuttakin.

5. Sopimusosastot

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että sopimusosastoa koskevat säännösmuutokset eivät edistä sopimusosastolle pääsyä, vaan heikentävät sitä. Tämä johtuu siitä, että säännöstasolla ei velvoiteta siihen, että jokaisessa vankilassa on sopimusosasto.

Oikeusministeriö toteaa, että sopimusosastolle sijoittamisessa olennaista on se, että vanki täyttää sijoittamisen edellytykset. Nykyisenkään sääntelyn nojalla vangeilla ei ole niin sanottua subjektiivista oikeutta päästä sopimusosastolle, vaan sijoittamispäätöksessä arvioidaan paitsi vangin sitoutuminen päihteettömyyteen myös esimerkiksi turvallisuusseikat. Esityksessä ei asiallisesti muuteta tätä arviointia. Näin ollen sopimusosastolle sijoittaminen jättää jo nykyisin Rikosseuraamuslaitokselle verrattain laajan harkintavallan.

Sopimusosastopaikkoja tulisi kuitenkin olla sen verran, että sijoittamisen edellytykset täyttävillä vangeilla on yhdenmukaiset mahdollisuudet päästä sopimusosastolle. Oikeusministeriön käsityksen mukaan onkin olennaista, että sopimusosastopaikkoja on riittävästi, ei niinkään se, että niitä on nimenomaan jokaisessa vankilassa. Velvollisuus järjestää sopimusosastopaikkoja jokaiseen vankilaan voisi käytännössä tarkoittaa sitä, että vankilassa on sopimusosasto, muttei tarpeeksi sellaisia vankeja, jotka voidaan sinne sijoittaa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan onkin tarkoituksenmukaisempaa, että Rikosseuraamuslaitos voi harkintansa mukaan perustaa sopimusosastoja sellaisiin vankiloihin, joissa sopimusosastosijoituksen edellytykset täyttäviä vankeja on riittävästi. Tarvittaessa vanki on mahdollista siirtää sellaiseen vankilaan, jossa on sopimusosasto.

Kuten todettua tästä huolimatta säännösten lähtökohtana on edelleen se, että vangeilla on yhdenmukaiset mahdollisuudet päästä sopimusosastolle.

6. Lakia alemmat säädökset

Rikosseuraamuslaitos ehdotti, että järjestyssäännössä tulisi voida antaa määräyksiä vankilan järjestyksen ylläpitämiseen liittyvistä yksittäisistä seikoista. Rikosseuraamuslaitos pitää tällaista säännöstä perusteltuna, jotta järjestyssäännön määräyksillä voidaan puuttua kurinpidollisesti sellaiseen vankilan järjestystä vaarantavaan toimintaan, josta ei ole säädetty laissa tai asetuksissa.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä järjestyssääntöjen asemasta todettuun.

Esityksessäkin todetun perusteella oikeusministeriö pitää selvänä, että kurinpitouhan perusteista tulee säätää laissa ja järjestyssäännössä vain täsmennetään näitä perusteita vankilakohtaisesti. Siten ei ole perusteltua säätää Rikosseuraamuslaitokselle ehdotetun kaltaista avointa toimivaltaa antaa kurinpitouhkaisia määräyksiä yksinomaan järjestyssäännössä. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että vankien oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää laissa eikä toimintaympäristön mahdollisesti muuttuessa tätä velvollisuutta voida paikata antamalla määräyksiä järjestyssäännössä.

Valiokuntakuulemisen jälkeen Rikosseuraamuslaitos on saattanut oikeusministeriön tietoon huolensa siitä, ettei järjestyssäännössä enää jatkossa voitaisi antaa määräyksiä siitä, että vangille voidaan määrätä kurinpitorangaistus, jos hänellä on hallussaan luvatonta omaisuutta. Nykyisin järjestyssäännöissä on ollut tällaisia määräyksiä. Rikosseuraamuslaitoksen huoli johtuu siitä, ettei ehdotetun vankeuslain 15 luvun 1 §:n nojalla järjestyssäännössä voitaisi antaa määräyksiä omaisuuden hallussapidosta, jolloin omaisuuden hallussapitoa koskeva sääntely perustuisi vain lakiin.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä on pyritty nostamaan lain tasolle sellaisia säännöksiä, joista ei voida säätää pelkästään järjestyssäännössä. Esimerkiksi vankeuslain 4 luvun 1 §:ää täydennetään säännöksillä vankilan alueella liikkumisen rajoittamisesta ja 13 luvun 3 §:ää säännöksillä niistä tapaamisista, joissa vanki ja tapaaja eivät saa käyttää muistiinpanovälineitä.

Oikeusministeriö toteaa, että vangin omaisuuden hallussapidosta säädetään kattavasti vankeuslain 9 luvussa ja vankilaan tulevan omaisuuden tarkastamisesta muun muassa 4 luvun 5 §:ssä. Tästä syystä esitystä valmisteltaessa katsottiin, ettei järjestyssäännöissä ole tarpeen antaa vankilakohtaisia määräyksiä omaisuuden hallussapidosta eikä toisaalta edellä kuvatuin tavoin ole tarpeen täydentää asiaa koskevaa laintasoista sääntelyä. Oikeusministeriön käsityksen mukaan asiaa koskevien säännösten tulee myös olla samanlaiset kaikissa vankiloissa, eikä vankilakohtaisia eroja tulisi olla. Tästäkään syystä järjestyssääntö ei sovellu asiasta määräämiseen.

Edelleen oikeusministeriö katsoo, että vankeuslain 9 luvun 1 §:ssä säädetään myös siitä, millaista omaisuutta vangilla on vankilassa oikeus saada haltuunsa. Luvun 9 §:n nojalla ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tekee päätöksen siitä, että omaisuutta ei anneta vangin haltuun. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua. Luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään lisäksi, että suljetussa vankilassa vanki ei saa pitää hallussaan toiselta vangilta saamaansa omaisuutta ilman Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen lupaa. Oikeusministeriön

käsityksen mukaan näistä säännöksistä seuraa, että vangilla on oikeus saada haltuunsa vain sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapidon Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet ovat sallineet. Näin ollen sekä yrityksestä viedä esineitä tai aineita vankilaan ilman Rikosseuraamuslaitoksen hyväksyntää tai esineiden hallussapidosta vankilassa ilman Rikosseuraamuslaitoksen hyväksyntää voidaan lain säännösten nojalla määrätä vangille kurinpitorangaistus.

On myös huomattava, että lainsäädännön tarkoitus on se, että vankilassa ei saa pitää hallussaan omaisuutta luvatta. Järjestyssääntöä koskevilla muutosehdotuksilla ei ole ollut tarkoitus muuttaa tätä lähtökohtaa. Tästäkin syystä voimassa olevia säännöksiä tulee oikeusministeriön käsityksen mukaan tulkita edellä kuvatulla tavalla.

On kuitenkin totta, ettei laissa erikseen todeta, ettei vanki saa pitää hallussaan omaisuutta, jonka hallussapitoa Rikosseuraamuslaitos ei ole edellä kuvatussa menettelyssä hyväksynyt. Koska kyse on vangin oikeuksien ja velvollisuuksien sekä Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kannalta merkittävästä asiasta, oikeusministeriö pitää perusteltuna sääntelyn täsmentämistä. Säännösten sanamuodosta on syytä käydä ilmi, että vanki voi luvallisesti saada haltuunsa omaisuutta vain siten, että Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta sallii kyseisen omaisuuden hallussapidon. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että vangin vankilaan tuoma tai saama omaisuus tarkastetaan ja henkilökunta arvioi, voidaanko omaisuutta antaa vangin haltuun selliin. Ehdotuksella selvennettäisiin siten lain tasolla nykyistä käytäntöä, jossa valvontahenkilökunta antaa sallitut esineet vangin haltuun ja haltuun antamisen epäämisestä päättää ohjauksen ja valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Tällaisen säännöksen nojalla luvattoman omaisuuden hallussapidosta voitaisiin määrätä kurinpitorangaistus suoraan lain nojalla.

Edellä todetun perusteella oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi, että 1. lakiehdotusta ja 2. lakiehdotusta täydennetään asiaa koskevilla säännöksillä. Ehdotus on valmisteltu yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Vankeuslain 9 luvun 1 §:n 1 momenttia ja tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n 1 momenttia muutettaisiin seuraavasti:

1. lakiehdotus

9 luku

Vangin omaisuus ja tulot

1 §

Omaisuuden hallussapito

Vanki saa vankilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän sellaista henkilökohtaista omaisuutta, jonka hallussapidon Rikosseuraamuslaitos on sallinut. Esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä jos:

1) esineestä tai aineesta aiheutuu vaaraa henkilön turvallisuudelle;

2) esine tai aine erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;

3) esineen tai aineen hallussapidosta vankilan tai vankilan osaston olosuhteet ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu erityistä haittaa vankilan yleiselle järjestykselle;

4) esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa;

5) esinettä tai ainetta käytetään tai on perusteltua syytä epäillä, että sitä tullaan käyttämään rikoksentekovälineenä;

6) vankila on hankkinut vastaavan esineen vangin käyttöön.

— —

2. lakiehdotus

5 luku

Tutkintavangin omaisuus ja tulot

1 §

Omaisuuden hallussapito

Tutkintavanki saa vankilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän sellaista henkilökohtaista omaisuutta, jonka hallussapidon Rikosseuraamuslaitos on sallinut. Esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä jos:
1) esineestä tai aineesta aiheutuu vaaraa henkilön turvallisuudelle;
2) esine tai aine erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;
3) esineen tai aineen hallussapidosta vankilan tai vankilan osaston olosuhteet ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu erityistä haittaa vankilan yleiselle järjestykselle;
4) esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa;
5) esinettä tai ainetta käytetään tai on perusteltua syytä epäillä, että sitä tullaan käyttämään rikoksentekovälineenä;
6) vankila on hankkinut vastaavan esineen tutkintavangin käyttöön.
— —

Vankeuslainsäädännön muutosten tulevassa valmistelussa on tarkoitus käsitellä myös vankeuslain 9 luvun muutostarpeita. Oikeusministeriö toteaa, että tuossa yhteydessä on mahdollista perusteellisemmin arvioida myös hallussapidon luvanvaraisuuteen liittyviä kysymyksiä. Nyt ehdotetulla täydennyksellä voidaan kuitenkin varmistaa se, että vankilassa kielletyn omaisuuden hallussapidosta voidaan määrätä kurinpitorangaistus, kuten nykyisinkin.

7. Valvontatoimivaltuudet

7.1 Säännösten kirjoitustapa

Perustuslakivaliokunnan mielestä lakivaliokunnan on syytä harkita, että valvontatoimenpiteiden yksittäistapauksellinen luonne varmistettaisiin myös säännösperustaisesti.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että ehdotettu sääntely ei täytä valvontasäännöksiltä edellytettyä täsmällisyysvaatimusta. Kanslian käsityksen mukaan valtuuksien soveltamisedellytyksiä ei riittävästi säännöstasolla kytketä yksittäistapaukselliseen harkintaan. Esimerkkeinä tällaisista säännöksistä kanslia ottaa maksukortin käytön valvonnan, kirjeenvaihdon tarkastamisen, kirjeen lukemisen sekä puhelun ja tapaamisen kuuntelun. Kaikissa näissä säännöksissä niihin sisältyneen esimerkkiluettelon poistaminen poistaa yksittäistapauksellisen harkinnan ja vähentää säännösten tarkkarajaisuutta.

Oikeusministeriö toteaa, että säännösten kirjoitusasua on kauttaaltaan pyritty selkeyttämään. Voimassa olevissa säännöksissä on useita toisistaan poikkeavia esimerkkiluetteloja, joita säännöksiin on eri aikoina lisätty. Esimerkiksi vankeuslain 9 luvun 3 a §:n 2 momentin mukaan, jos 1 momentin mukaisessa valvonnassa havaitaan tavanomaisesta maksuliikenteestä poikkeavia maksutapahtumia tai jos se on Rikosseuraamuslaitoksen muun toiminnan yhteydessä ilmenneestä syystä taikka muulta viranomaiselta tulleen tiedon johdosta välttämätöntä, maksukortin käyttöä voidaan tapauskohtaisen

päätöksen perusteella valvoa, siten että valvonta kohdistetaan vangin maksukortin tilitietoihin. Edellytyksenä on lisäksi, että valvonta on välttämätöntä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Vankeuslain 12 luvun 2 §:n nojalla puolestaan vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Vankeuslain 11 luvun 2 §:n 3 momentin nojalla puolestaan vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee vapaa-ajan toimintaa taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua vapaa-ajan tilaisuuteen.

Esimerkiksi edellä mainituissa ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mainitsemissa säännöksissä esimerkkiluettelot eivät ole yhtenäisiä ja ne ovat tehneet säännöksistä vaikeasti ymmärrettäviä. Tästä syystä esityksessä tällaiset yksittäisiin säännöksiin eri aikoina lisätyt esimerkkiluettelot on poistettu ja niiden sijasta säännöksissä ehdotetaan käytettäväksi yhtenäisesti joko muotoilua, että toimenpide on välttämätön, toimenpide on perusteltu tai toimenpide voidaan tehdä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. ~~Tämän sijasta~~ Esityksen perusteluissa on pyritty mahdollisimman yksityiskohtaisesti kuvaamaan, millaisia seikkoja harkinnassa tulee ottaa huomioon, eli mitä käytetyillä käsitteillä tarkoitetaan käytännössä.

~~Valmistelun aikana on myös pidetty selvänä, että käsitteet välttämättömyys ja perusteltavuus kytkevät säännösten soveltamisen yksittäistapaukselliseen harkintaan. Nämä käsitteet edellyttävät jo sellaisenaan yksittäistapauksellisia perusteita toimenpiteelle. Myös näiden käsitteiden tulkintaa on pyritty avaamaan esityksen perusteluissa.~~

Useat vankeuslain säännökset ovat jo nykyisin muotoilultaan sellaisia, ettei niissä nimenomaisesti mainita tapauskohtaista harkintaa ohjaavia perusteita esimerkkiluettelona, vaan käytetään ehdotetuissa säännöksissä käytettyjä käsitteitä kuten vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen (esim. vankeuslain 7 luvun 6 § ulkoilun epäämisestä, 12 luvun 6 § puhelimen käytön epäämisestä, 13 luvun 8 § tapaamisen keskeyttämisestä, 13 luvun 9 §:n 1 momentin 4 kohta tapaamisen peruuttamisesta tai 16 luvun 4 §:1 momentin 2 kohta henkilöntarkastuksesta). Oikeusministeriön käsityksen mukaan säännöksiä on myös vakiintuneesti tulkittu siten, että niiden soveltaminen edellyttää nimenomaan yksittäiseen tapaukseen liittyviä perusteita.

Valmistelun aikana on myös pidetty selvänä, että käsitteet välttämätöntä ja perusteltua kytkevät säännösten soveltamisen yksittäistapaukselliseen harkintaan. Nämä käsitteet edellyttävät yksittäistapauksellisia perusteita toimenpiteelle ja jo voimassa olevassa laissa niitä on tulkittu näin. Myös näiden käsitteiden tulkintaa on pyritty avaamaan esityksen perusteluissa. Esimerkiksi kirjeen lukemista ja puhelun kuuntelua koskevissa säännöksissä käytettäisiin jatkossa käsitettä välttämätön edellä kuvatun monipolvisen muotoilun sijasta.

Lisäksi on huomattava, että vankeuslain 1 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi. Sään-

nöksen esitöissä (HE 263/2004 vp s. 137) viitataan nimenomaan tilannekohtaiseen arviointiin. Oikeusministeriön käsityksen mukaan myös tämä säännös edellyttää valvontatoimivaltuuksien käytön välttämättömyyden ja puolustettavuuden arviointia yksittäisessä tapauksessa.

Oikeusministeriö tulkitsee sääntelyä niin, että vankeuslain 1 luvun 6 §:n ja ehdotettujen säännösten nojalla valvontavaltuuksien käyttö olisi riittävästi myös säännösperusteisesti kytketty yksittäistapaukselliseen harkintaan. Näin ollen perustuslakivaliokunnan esittämä huomio ei välttämättä edellyttäisi enempää sääntelyä, kun otetaan huomioon sekin, ettei valiokunta pitänyt kysymystä säätämisjärjestysasiana.

Jos lakivaliokunta kuitenkin päätyisi harkinnassaan siihen, että sääntely edellyttää yksittäistapauksellisen harkinnan tuomista entistä selvemmin säännöksissä esiin, tämä olisi mahdollista toteuttaa täydentämällä vankeuslain 1 luvun 6 §:n 3 momenttia. Momenttiin olisi mahdollista lisätä esimerkinomainen luettelo niistä yksittäistapauksellista harkintaa ohjaavista seikoista, jotka valvontavaltuuksia käytettäessä on otettava huomioon. Tällöin on kuitenkin tärkeää, että esimerkkiluettelo kattaa riittävän yleisesti erilaiset tapauskohtaiseen harkintaan liittyvät seikat. Momentti voitaisiin tällöin muotoilla esimerkiksi tällä tavoin: ”Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi. Tämän lain mukaisia toimivaltuuksia käytettäessä on otettava huomioon vangin rangaistusaikainen käytös, vangin rikostausta, vankilan tarkastustoiminnassa tehdyt havainnot ja muut vastaavat tapauskohtaiset seikat.” Kuten todettua, oikeusministeriö ei kuitenkaan pidä tällaisen säännöksen lisäämistä välttämättömänä, vaan katsoo, että yksittäistapauksellisuus on jo riittävästi säännöksissä turvattu.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia arvosteli myös sitä, että soveltamiskynnykset välttämättömyys ja perusteltua eivät kuvaa riittävästi edellytysten todennäköisyyttä. Esimerkkeinä tästä kanslia esittää henkilönkatsastusta, eristämistarkkailua, päihteettömyyden valvontaa, ja tapaajan henkilöntarkastusta. Nykyisissä säännöksissä käytetyt muotoilut syytä epäillä, perusteltua syytä epäillä tai todennäköisiä syitä epäillä kuvaavat todennäköisyyskynnystä kanslian mielestä paremmin. *Perustuslakivaliokunta* ei lausunnossaan esittänyt kritiikkiä säännösten muotoilusta tältä osin.

Oikeusministeriö toteaa, että sääntelyssä on nykyisin hyvin monenlaisia todennäköisyyskynnyksiä, kuten jo eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian esimerkeistäkin käy ilmi. Esityksen tarkoituksena on selkeyttää näitä kynnyksiä jakamalla toimivaltuudet kolmeen kategoriaan. Oikeusministeriön käsityksen mukaan näiden kolmen kategorian voidaan katsoa kuvaavan toimenpiteen tekemiseltä edellytettyä todennäköisyyttä riittävällä täsmällisyydellä. Säännösten ja esitöiden perusteella on selvää, että esimerkiksi välttämättömyys edellyttää korkeinta todennäköisyyttä toimivaltuuden käytön muiden edellytysten täyttymisestä.

Koska myöskään perustuslakivaliokunta ei lausunnossaan kiinnittänyt huomiota valittujen kynnysten täsmällisyyteen tältä osin, oikeusministeriö ei pidä esityksen muuttamista perusteltuna.

7.2 Tapaamisen epääminen

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mielestä tapaamisen epäämistä koskevaan säännökseen ehdotettu muotoilu jättää epäselväksi, että kyse on kertaluonteisesta tapaamisen epäämisestä.

Oikeusministeriö toteaa, että vankeuslaissa on useita säännöksiä, joissa kyse on esimerkiksi puhelimen käytön, ulkoilun tai jonkin muun vastaavan toiminnan kertaluonteisesta epäämisestä. Säännösten asiayhteyden perusteella on nykyisinkin selvää, että kyse on kertaluonteisesta toimenpiteestä. Oikeusministeriö ei siten pidä tarpeellisena säännösperusteisesti täsmentää asiaa.

Erityisesti tapaamisen epäämiseen liittyen, epäselvyyttä ei voine syntyä senkään vuoksi, että laissa on erikseen säännökset tapaamiskiellon määräämisestä. Näin ollen on selvää, että pidempikestoiset rajoitukset vangin oikeuteen tavata muita henkilöitä voidaan määrätä vain tapaamiskiellon edellytysten täyttyessä ja säännös tapaamisen epäämisestä koskee vain yksittäistä tapaamista.

7.3 Uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen ~~harjoittamisen~~ epääminen tai keskeyttäminen

Perustuslakivaliokunta katsoi, että olisi perustuslain 22 § huomioon ottaen asianmukaisempaa sitoa joissakin säännösehdotuksissa toimivaltuuden käyttö välttämättömyyden vaatimukseen "on perusteltua" ilmaisun sijasta. Tällaisia säännösehdotuksia ovat esimerkiksi tehostetun valvonnan osastolle sijoittamista koskeva 1. lakiehdotuksen 5 luvun 4 a § ja osallistumista uskonnonharjoitukseen koskeva 1. lakiehdotuksen 11 luvun 3 §.

Oikeusministeriö toteaa, että vankeuslaissa on useita säännöksiä, jotka mahdollistavat kertaluonteisesti tiettyyn tilaisuuteen osallistumisen epäämisen tai keskeyttämisen. Tällaisia säännöksiä on esimerkiksi vankeuslain 7 luvun 6 §:n ulkoilun epääminen tai keskeyttäminen, 11 luvun 3 §:n 3 momentin uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen epääminen tai keskeyttäminen, vankeuslain 12 luvun 6 §:n puhelimen käytön epääminen tai keskeyttäminen ja 13 luvun 8 ja 9 §:ssä tapaamisen epääminen tai keskeyttäminen. Kyse on siis toimenpiteistä, joissa evätään osallistuminen yksittäiseen tilaisuuteen, ei pysyvämmästä rajoituksesta osallistua tällaisiin tilaisuuksiin. Nykyisissä säännöksissä ulkoilun epääminen on sidottu vankilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvään erittäin painavaan syyhyn. Esimerkiksi uskonnolliseen tilaisuuteen pääsy puolestaan voidaan evätä, jos vanki vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka tapaaminen voidaan keskeyttää, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi taikka vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi. Säännösten sanamuodon perusteella ulkoilun epäämisen kynnys on siten korkeampi kuin muiden epäämistä ja keskeyttämistä koskevien säännösten.

Esityksen valmistelun aikana kertaluonteista epäämistä tai keskeyttämistä koskevat säännökset sidottiin perusteltua-kynnykseen lukuun ottamatta ulkoilun ja peseytymisen epäämistä ja keskeyttämistä, koska mainittuja säännöksiä voidaan pitää erityisen merkittävinä vankien perusoikeuksien kannalta. Näilläkin muutoksilla on pyritty yhtenäistämään sääntelyssä käytettyjä käsitteitä.

Ehdotettu sääntely muodostaa siten johdonmukaisen kokonaisuuden, koska vain itsemääräämisoikeuden kannalta erityisen merkittävät kertaluonteiset epäämis- tai keskeyttämissäännökset on kytketty välttämättömyyskynnykseen. On sinällään selvää, että muutkin vastaavat säännökset puuttuvat vangin perusoikeuksiin, kuten uskonnonvapauteen (uskonnollisten tilaisuuksien epääminen), sivistyksellisiin oikeuksiin (kirjaston käytön epääminen) tai yksityiselämän suojaan (puhelimen käytön epääminen, tapaamisen epääminen).

Oikeusministeriön käsityksen mukaan sääntelyn johdonmukaisuus puoltaisi sitä, ettei kertaluonteisen uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen epäämisen ~~nvapauteen puuttumisen~~ kynnys poikkeaisi esimerkiksi kirjaston käytön epäämisestä. Näissä tilanteissa puututaan vangin perusoikeuksiin, mutta puuttuminen ei kertaluonteisena ole erityisen syvälle käyvää. Epääminen ei rajoita yleisesti vangin oikeutta harjoittaa uskontoaan tai hyödyntää kirjastosta saatavia palveluja kuten saada luettavakseen kirjallisuutta tai sanomalehtiä, vaan hänellä on edelleen oikeus harjoittaa uskontoaan muulla tavoin tai lukea kirjoja ja sanomalehtiä vankilan osastolla. Sen sijaan ulkoilun tai peseytymisen epäämistä tai keskeyttämistä voidaan vankilaoloissa oikeusministeriön käsityksen mukaan pitää kertaluonteisenakin merkittävänä puuttumisena vangin oikeuksiin. Kyse on vangin itsemääräämisoikeuden kannalta merkittävistä rajoituksista eikä ulkoilulle tai peseytymiselle ole epäämistilanteissa vaihtoehtoista toteuttamistapaa. Oikeusministeriö pitääkin edelleen ~~myös~~ perusteltuna, että kynnys evätä tai keskeyttää ulkoilu tai peseytyminen olisi säännösperusteisesti korkeampi kuin muissa epäämistilanteissa. Asiassa on myös edelleen syytä korostaa sitä, että kyse on kertaluonteisesta toimenpiteestä eikä pidempikestoisesta rajoituksesta.

Tässäkään yhteydessä perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt asiaa säätämisjärjestyskysymyksenä. Tästä syystä oikeusministeriö pitäisi perustelluimpana, ettei mainittua sääntelykokonaisuutta muutettaisi.

7.4 Varmuusosastolle sijoitetun vangin kirjeiden lukeminen ja puhelun tai tapaamisen kuuntelu

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan edellytyksenä varmuusosastosijoitukselle on seikkoja, joilla voidaan sinänsä perustella myös esimerkiksi kirjeenvaihdon lukemista. Nyt ehdotettu sääntely erityisesti sen perustelut (s. 120), joiden mukaan varmuusosastolle sijoitettujen vankien kirjeen lukeminen ja puhelimen kuuntelu voitaisiin tehdä matalalla kynnyksellä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi, huomioon ottaen näyttää kuitenkin mahdollistavan puuttumisen luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan liian väljästi. Sääntelyä kirjeenvaihdosta ja puheluista varmuusosastolla on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan sanonnallisesti muutettava niin, että se täyttää perustuslain 10 §:n 4 momentista johtuvan välttämättömyysvaatimuksen ja että siinä huomioidaan yksittäistapauksellisuus.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia arvosteli varmuusosastojen yhteydenpidon valvontaa koskevia ehdotuksia siksi, ettei säännöksissä enää edellytettäisi yksittäistapauksellista harkintaa tai päätöstä, vaan varmuusosastosijoitus muodostaisi itsessään perusteen näille valvontatoimenpiteille.

Oikeusministeriö toteaa, että vankeuslain voimassa olevissa säännöksissä varmuusosastolle sijoitettujen vankien yhteydenpidon valvonnasta säädetään seuraavasti. Vankeuslain 12 luvun 8 §:n nojalla viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Kynnys on siten matalampi kuin muilla vangeilla. Vankeuslain 12 luvun 8 §:n mukaan puhelimen käytön ehtona on, että vanki suostuu siihen, että hänen puhelunsa voidaan kuuntelun lisäksi tallentaa. Säännöksen nojalla vangin puhelut voidaan siten aina kuunnella, koska puhelu voidaan evätä, jos vanki ei suostu kuunteluun. Vankeuslain 13 luvun 2 §:n nojalla varmuus-

osastolle sijoitetun vangin keskustelu tapaamisessa voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella. Säännöksessä ei siten aseteta tapaamisen kuuntelulle yksittäistapauksellisia edellytyksiä. Mainitut säännökset on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (erityisesti PeVL 20/2005 vp ja PeVL 34/2014 vp).

Toisin kuin edellä käsiteltyjen kysymysten osalta, perustuslakivaliokunta on lausunnossaan nimenomaisesti edellyttänyt, että säännöksiä on tältä osin muutettava, vaikkei se olekaan pitänyt tätäkään säätämisjärjestyskysymyksenä. Tästä syystä oikeusministeriö katsoo, että ehdotettuja säännöksiä on mahdollista muuttaa perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla, jotta sääntely on sopusoinnussa perustuslain kanssa. On huomattava, että tämä muutos tarkoittaa erityisesti puhelun kuuntelun ja tapaamisen kuuntelun kynnyksen nostamista nykyisestä.

Esitystä valmistellut työryhmä ehdotti, että varmuusosaston kirjeen lukemista, puhelun kuuntelua ja tapaamisen kuuntelua koskevat säännökset olisi sidottu perusteltua-kynnykseen, jolloin valvonnasta olisi tullut tehdä yksittäistä vankia koskeva päätös. Päätös olisi kuitenkin voitu tehdä kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, eli käytännössä varmuusosastosijoituspäätöksen keston ajaksi. Lausuntopalautteen perusteella ehdotusta muutettiin hallituksen esityksessä ehdotettuun muotoon, jota voidaan perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella pitää liian väljänä.

Oikeusministeriö pitää työryhmän ehdottamia säännösmuotoiluja perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämien huomioiden mukaisina. Perustuslain 10 §:n 4 momentin edellytys rajoitusten välttämättömyydestä ~~Välttämättömyysvaatimus~~ täyttyisi, koska varmuusosastolle sijoittamisen yhtenä keskeisenä tavoitteena on valvoa sinne sijoitettujen vankien yhteydenpitoa sen estämiseksi, etteivät he voi jatkaa rikollista toimintaa. Tämän tavoitteen varmistamiseksi voidaan pitää välttämättömänä, että varmuusosastolle sijoitettujen vankien yhteydenpitoa valvotaan matalammalla kynnyksellä kuin muiden vankien. Jos säännöksessä käytettäisiin sanaa välttämätön, kynnys olisi yhtä korkea kuin muilla osastoilla, mikä nostaisi kynnystä huomattavasti nykyisestä. Lisäksi varmuusosastosijoittaminen edellyttää itsessään välttämättömyyttä, ja käytännössä tässä välttämättömyysarvioissa ilmi tulleet seikat voivat olla myös peruste yhteydenpidon valvonnalle, jolloin erillinen päätös valvontatoimista voitaisiin tehdä matalammalla perusteltua-kynnyksellä. Valvontatoimien tavanomaista matalammalla kynnyksellä varmistettaisiin siten varmuusosastosijoituksen keskeisen tavoitteen, eli sinne sijoitettujen vankien yhteydenpidon valvonnan, toteuttaminen.

~~Sääntely mahdollistaisi edelleen varmuusosastolle sijoitetun vangin yhteydenpidon valvonnan silloin, kun siihen on yksittäistapauksessa perusteet.~~

Toimenpiteen sitominen perusteltua-kynnykseen ~~Muutos~~ tarkoittaisi sitä, että jokaiselle varmuusosastolle sijoitetulle tulisi tehdä erikseen päätös yhteydenpidon valvonnasta. Näin valvonnalle tulisi aina olla tapauskohtaiset perusteet. Koska nämä perusteet käytännössä liittyisivät varmuusosastosijoituksen syihin, olisi yhtä lailla perusteltua, että päätös voitaisiin tehdä varmuusosastosijoituksen ajaksi.

Kokonaisuutena tällaiselle sääntelylle olisi siten perustuslain 10 §:n 4 momentin edellyttämät välttämättömät perusteet ja päätös viestinnän valvonnasta perustuisi yksittäistapaukselliseen harkintaan siitä, että kyseisen varmuusosastolle sijoitetun vangin yhteydenpitoa on perusteltua valvoa.

Edellä todetun perusteella oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi seuraavanlaisia muutoksia 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:ään ja 13 luvun 2 §:ään sekä 2. lakiehdotuksen. Koska myös puhelun kuuntelusta tulisi jatkossa tehdä päätös, 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:ää ja 2 lakiehdotuksen säännöstä tulisi täydentää viittauksella puhelun kuuntelun päätösvaltaa koskeviin säännöksiin.

1. lakiehdotus

12 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

8 §

Kirjeenvaihto ja puhelut varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti voidaan lukea ja ottaa siitä jäljennös, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Lukemiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan. Muutoin vangin kirjeenvaihtoon sovelletaan 1 §:ää, 2 §:n 2 momenttia sekä 2 a, 3–5 ja 11 §:ää.

Varmuusosastolla olevan vangin 6 §:ssä tarkoitettua puhelua voidaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Puhelun kuunteluun oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan. Muutoin puhelun kuuntelemiseen sovelletaan 7 §:n 2 ja 3 momenttia ja 11 §:ää.

13 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

8 §

Tapaamistilat ja valvonta

— —

Jäljempänä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa, 5 §:ssä tarkoitetussa lapsen tapaamisessa, 7 §:ssä tarkoitetussa vankien välisessä tapaamisessa ja 13 §:ssä tarkoitetussa yhteydenpidossa videoyhteyden välityksellä vangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella tässä momentissa tarkoitetussa tapaamisessa ja yhteydenpidossa videoyhteyden välityksellä, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Varmuusosastolla olevan vangin tapaamisen kuuntelemista ja tallentamista koskeva päätös voidaan tehdä enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja tapaajalle.

2. lakiehdotus

8 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

8 §

Kirjeenvaihto ja puhelut varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta tutkintavangilta peräisin oleva ja tutkintavangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti voidaan lukea ja ottaa siitä jäljennös, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi. Kirjeen lukemiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan. Muutoin tutkintavangin kirjeenvaihtoon sovelletaan 1 §:ää, 2 §:n 2 momenttia sekä 2 a, 3–5 ja 9 §:ää.

Varmuusosastolla olevan tutkintavangin 6 §:ssä tarkoitettua puhelua voidaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi. Puhelun kuunteluun oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan. Muutoin puhelun kuuntelemiseen sovelletaan 7 §:n 2 ja 3 momenttia ja 9 §:ää.

9 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

1 §

Tapaaminen

— —

Valvotussa tapaamisessa, 3 §:ssä tarkoitetussa lapsen tapaamisessa, 5 §:ssä tarkoitetussa vankien välisessä valvotussa tapaamisessa ja 10 §:ssä tarkoitetussa yhteydenpidossa videoyhteyden välityksellä tutkintavangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava tutkintavangille ja tapaajalle. Varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa tässä momentissa tarkoitetussa tapaamisessa ja yhteydenpidossa videoyhteyden välityksellä, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi. Varmuusosastolla olevan tutkintavangin tapaamisen kuuntelemista ja tallentamista koskeva päätös voidaan tehdä enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan.

Tapaaminen voidaan järjestää erillään muista tutkintavangeista ja tapaajista, jos se on perusteltua rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi. Tapaaminen on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä erillään muista tutkintavangeista ja tapaajista myös tutkintavangin tai tapaajan pyynnöstä. Tässä momentissa tarkoitetussa tapaamisessa tutkintavanki ja tapaaja eivät saa käyttää muistiinpanovälineitä.

— —

7.5 Tapaamiskielto

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että tapaamiskiellon edellytyksenä tulisi olla vakava vaara. Lisäksi kanslia kritisoi sitä, että tapaamiskielto ulotetaan koskemaan myös tapaamisia videoyhteyden välityksellä.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotettuun tapaamiskiellon määräämistä koskevaan säännökseen lisättäisiin välttämättömyyskynnys. Tämä säännös tarkoittaisi sitä, että tapaamiskiellon määräämisen kynnys olisi varsin korkea. Tästä syystä oikeusministeriö ei pidä perusteltuna tämän lisäksi lisätä säännökseen vaatimusta tapaajan aiheuttaman vaaran vakavuudesta. Tällainen lisäys olisi omiaan vaikeuttamaan säännöksen soveltamista, kun tapaamiskiellon määräämisen kynnys jo muutenkin olisi korkea.

Kuten esityksessä on todettu, tapaamiskielto voidaan määrätä erilaisten uhkailujen ja rikoksiin liittyvien suunnitelmien välittämisen estämiseksi. Tällainen on mahdollista yhtä lailla tavanomaisessa tapaamisessa kuin videoyhteyden välityksellä tapahtuvassa tapaamisessakin. Tapaamiskiellon tavoit-

teena on turvata se, ettei todettua vankilaturvallisuutta vaarantavaa toimintaa voida jatkaa. Näin ollen on perusteltua, ettei kiellon perusteena olevaa toimintaa voi jatkaa myöskään tapaamisissa videoyhteyden välityksellä.

Oikeusministeriö ei siten pidä perusteltuna muuttaa tapaamiskieltoa koskevaa ehdotusta.

7.6 Muita huomioita valvontavaltuuksista

Riihimäen vankila ehdotti, että päihteettömyyden valvonta säädettäisiin mahdolliseksi kaikilla osastoille ilman perusteltua syytä.

Oikeusministeriö toteaa, että päihteettömyyden valvontaa koskevat säännökset on nykyisin ja ehdotettujen kielellisten muutosten jälkeenkin laadittu siten, että tietyissä tilanteissa päihteettömyyden valvonta on mahdollista ilman vankiin liittyvää epäilyä ja tietyissä tilanteissa on oltava epäily päihteiden käytöstä.

Valvomattoman tapaamisen, lapsen tapaamisen, sopimusosastolle sijoittamisen, poistumisluvan, opintoluvan, siviilityöluvan, ulkopuolista valvottua toimintaa koskevan luvan, avovankilaan sijoittamisen, ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen tai valvotun koevapauden edellytysten selvittämiseksi tai luvan aikaisen päihteettömyyden valvomiseksi päihdevalvontaa voidaan suorittaa ilman erityisiä perusteita. Kyse on tilanteista, joissa vanki sitoutuu päihteettömyyteen jonkin luvan tai avoimemmalle osastolle tai valvottuun koevapauteen sijoittamisen ehtona. Näissä tilanteissa onkin perusteltua voida myös satunnaisesti valvoa sitä, että vanki noudattaa lupaan tai sijoitukseen liittyviä velvollisuuksiaan.

Sen sijaan muissa tilanteissa on perustelluinta, että päihdevalvonta tapahtuu vain konkreettisen päihtymysepäilyn perusteella. On huomattava, että päihdetestauksella puututaan vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tällaiselle puuttumiselle tulee olla perustuslaillisesti hyväksyttävät ja oikeasuhtaiset perusteet. Koska kyse ei ole näissä tilanteissa vangin itse antamien sitoumusten valvonnasta, päihdetestaukselle tulee olla vangin käyttäytymiseen kytkeytyvät perusteet. Vangin henkilökohtaisen koskemattomuuden näkökulmasta toimenpiteen on näissä tilanteissa syytä perustua yksittäistapaukselliseen harkintaan.

Vankilavirkailijain liitto esittää, että ulkoilun epäämisen tulisi olla myös mahdollista osastoittain, mikäli on saatu luotettavasta lähteestä tieto mahdollisesta vapauttamisyrityksestä tai muusta vankilaturvallisuutta vaarantavasta ulkopuolisesta toiminnasta.

Oikeusministeriö toteaa, että vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa ulkoilun epääminen koskee kerralla koko osastoa tai vankilaa. Sen sijaan vankeuslain 7 luvun 6 §:n nojalla ulkoilun epääminen edellyttäisi konkreettisia perusteita kunkin vangin ulkoilun epäämiseksi. Ulkoilun epääminen on siten mahdollista kaikkien niiden vankien kohdalla, joiden kohdalla epäämisen edellytykset täyttyvät. Esimerkiksi jos vapauttamisyritys koskee kaikkia osaston vankeja, voidaan ulkoilu evätä heiltä kaikilta. Kuten perustuslakivaliokuntakin on lausunnossaan korostanut, vankeihin kohdistuvien toimivaltuuksien käytön tulee perustua yksittäistapaukselliseen harkintaan.

8 Rahan käyttö vankilassa

Vantaan vankila ehdotti, että omien maksukorttien käyttöä koskevasta ehdotuksesta luovutaan. Vankila piti ongelmallisena sitä, että tutkintavangeille tulisi esimerkiksi poistumisluvilla hankkia henkilökortti ja maksukortti. Tämä lisäisi kuljetuksia vankiloista. Myös omien maksukorttien saldojen tarkastaminen on vaikeampaa kuin Rikosseuraamuslaitoksen maksukorttien.

Vankilavirkailijain liitto kiinnitti huomiota siihen, ettei maksukorttia tulisi ryhtyä hankkimaan vangille, jos hänellä ei ole sitä vankilaan saapuessa. Liitto oli huolissaan myös siitä, ettei omien maksukorttien maksuliikennettä voida valvoa sekä siitä, annetaanko maksukortit vankien haltuun.

Rets kiinnitti myös huomiot oman maksukortin hankkimisesta aiheutuvaan työmäärään sekä saldotietojen tarkastamiseen.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotus omien maksukorttien käytöstä on Rikosseuraamuslaitoksen tekemä. Vankien rahaliikenteen jättäminen yksinomaan nykyisten maksukorttijärjestelyjen varaan on riskialtista ja kallista.

Vantaan vankilan ja Vankilavirkailijain liiton esittämiä haasteita on tarkasteltu valmistelun aikana. Sääntely jättääkin Rikosseuraamuslaitokselle edelleen mahdollisuuden antaa vangin käyttöön Rikosseuraamuslaitoksen hankkima maksuväline, jos se on perusteltua maksuliikenteen järjestämiseksi. Hallituksen esityksessä on todettu, että esimerkiksi vankilaan saapuville vangeille voidaan antaa tällainen maksuväline, jos hänellä ei ole mukanaan omaa maksukorttia. Hyvin lyhyissä tuomioissa tällainen maksuväline voisi olla vangin käytössä koko tuomion ajan. Näin ollen ehdotetut säännökset jättävät Rikosseuraamuslaitoksen harkintaan, miten nopeasti oman maksukortin hankkimiseen ryhdytään. Käytännössä esimerkiksi tutkintavankeuden alkuvaiheessa voi olla perusteltua, että tutkintavanki käyttää Rikosseuraamuslaitoksen antamaa maksuvälinettä ja oman maksukortin hankkimista selvitetään vasta myöhemmin.

Toisaalta Rikosseuraamuslaitoksella on myös mahdollisuus sopia eri tahojen kanssa käytännöistä, joilla maksukorttien edellyttämiä toimia voidaan toteuttaa. Aina ei siten ole välttämätöntä kuljettaa vankia hakemaan henkilöllisyystodistusta tai maksukorttia, vaan muunkinlaisista käytännöistä voidaan sopia.

On selvää, että henkilökohtaisten tilien saldotietojen tarkastamistarpeet lisääntyvät jonkin verran muutoksen seurauksena. Rikosseuraamuslaitoksella on kuitenkin mahdollisuudet järjestää tätä varten mahdollisimman sujuvat käytännöt.

Kaiken kaikkiaan henkilökohtaisten maksukorttien käyttö vähentää maksukorttijärjestelyistä Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvia kustannuksia, mutta maksukorttien hankkiminen ja saldotietojen tarkastaminen aiheuttavat lisätyötä. Kuten hallituksen esityksessä on arvioitu, kokonaisuutenaan muutosten vaikutukset Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan eivät ole merkittäviä. Kuitenkin on tärkeä huomata, että henkilökohtaisten maksukorttien käytöllä edistetään normaalisuusperiaatetta sekä vankien edellytyksiä rikoksettomaan elämäntapaan vapautumisen jälkeen.

Maksukorttien käyttö on tarkoitus järjestää samalla tavoin kuin nykyisinkin. Vanki saisi siten suljetuissa vankiloissa oman maksukorttinsa käyttöönsä ainoastaan ostosten tekemisen yhteydessä. Näin voidaan varmistaa, että vain kortin haltija käyttää korttia sekä se, ettei vanki käytä korttia muuhun kuin kanttiiniostosten tekemiseen.

Koska kyse on vankien henkilökohtaisista maksuvälineistä, Rikosseuraamuslaitokselle ei ehdoteta toimivaltaa valvoa niiden maksuliikennettä. Rikosseuraamuslaitoksella ei nykyisinkään ole toimivaltaa valvoa vankien henkilökohtaisten maksuvälineiden maksuliikennettä, vaan toimivalta rajoittuu Rikosseuraamuslaitoksen tarjoamiin maksukortteihin, joiden hallinnoinnista Rikosseuraamuslaitos myös vastaa. Vankien henkilökohtaisen maksuliikenteen valvonta kuuluu pankeille ja tarvittaessa muille viranomaisille kuten poliisille.

9 Poistumisluvat

Rikoksettoman elämän tukisäätiö ei pidä perusteltuna poistumislupaharkinnan muuttamista esitetyllä tavalla turvallisuusseikkoja painottavaksi, koska lupaehtojen rikkomisia ja palaamatta jättämisiä on hyvin vähän suhteessa myönnettyjen poistumislupien määrään. Esitys voi myös vaikeuttaa yhteydenpitoa läheisiin ja vapautumiseen valmistautumista. Poistumisluvat voivat myös keskittyä aiempaa enemmän samoille vangeille. Lisäksi elinkautisvangille kerran vuodessa myönnettävän poistumisluvan kestoksi esitetty kuusi tuntia on liian vähän ja säätiö esittää 12 tuntia.

Oikeusministeriö toteaa, että turvallisuusseikkojen korostamisella toteutetaan hallitusohjelman kirjaus sen selvittämisestä, pitäisikö poistumislupien edellytyksiä kiristää. Turvallisuusseikkojen selkeämpi ja kokonaisvaltaisempi huomioiminen ei muuta sitä lähtökohtaa, että poistumislupien tarkoituksena on tukea vangin yhteyksien säilymistä ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä vähentää vapautuksenmenetyksestä aiheutuvia haittoja. On mahdollista, että poistumislupien myöntäminen voi keskittyä nykyistä enemmän osalle vangeista. Tämän vastapainoksi ehdotettujen säännösten nojalla poistumisluvan valvonnalla voitaisiin edistää lupien myöntämistä.

Esityksen valmistelussa kuutta tuntia on pidetty perusteltuna elinkautisvangin vuosittaiselle poistumisluvalle. Tähän lisätään kuitenkin tarvittaessa riittävä matka-aika.

Suomen Asianajajat arvioi, että esitys lisää viranomaisten harkintavaltaa poistumislupien myöntämisessä. Lisäksi se, että turvallisuusarvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon vangin käyttäytymistä ja luotettavuutta koskevien tietojen lisäksi muita tietoja, kuten viranomaispäätöksiä, voi heikentää päätösten ennakoitavuutta ja vankien yhdenvertaista kohtelua.

Oikeusministeriö toteaa, että poistumisluvan myöntämisen edellytyksistä säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, jolloin viranomaisen harkintavallan rajat pysyvät selvinä. Poistumisluvan myöntämisessä voi olla tarpeen ottaa huomioon myös muita tietoja, kuin välittömästi vangin käyttäytymiseen liittyviä. Kyse on myös siitä, että päätöksentekijän on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla kaikki asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset hallintolain (434/2003) mukaisesti.

Yliopistonlehtori Kilpeläisen mukaan on vaarana, etteivät laitosten vakiintuneet tulkinnat tai toimintatavat välttämättä muutu, erityisesti perhesuhteiden ylläpitämisessä ja tärkeästä syystä myönnettävän poistumisluvan käytössä.

Oikeusministeriö yhtyy Kilpeläisen näkemykseen siitä, että on syytä kiinnittää huomiota muutoksen kouluttamiseen sekä juurruttamiseen yksiköissä, jotta käytännöt muuttuisivat. Esityksessä tavoitteena on, että tavanomainen perhesuhteiden ylläpito tapahtuisi rangaistusajan pituuden perusteella myönnettävällä poistumisluvalla, jolloin tärkeästä syystä myönnettävää poistumislupaa käytettäisiin perhesuhteiden ylläpitoon vain erityisissä tilanteissa, jos sen edellytykset täyttyvät.

Yliopistonlehtori Kilpeläinen arvioi, ettei rangaistusajan pituuden perusteella myönnettävän poistumisluvan poistumisajan aikaistamismahdollisuudesta luopuminen poistaisi käytäntöjen kirjavuutta. Sen sijaan se poistaa vangilta kannustimen noudattaa rangaistusajan suunnitelmaa, mikä puolestaan voi heikentää suunnitelmaan sitoutumista ylipäänsä. *Suomen Asianajajat* suhtautuu kriittisesti siihen, että rangaistusajan pituuden perusteella myönnettävän poistumisluvan ajankohdan aikaistamismahdollisuudesta luovuttaisiin, koska vankien kannalta tämä olisi selkeä heikennys.

Oikeusministeriö pitää poistumislupien aikaistamismahdollisuudesta luopumista perusteltuna esityksestä ilmenevin syin. On ollut melko sattumanvaraista milloin aikaistamismahdollisuutta on käytetty, joten aikaistaminen on johtanut vankien kannalta hyvin epäyhdenmukaisiin käytäntöihin.

Lisäksi *Kilpeläinen* toi esille turvallisuusseikkojen yhteyden sähköiseen valvontaan. On vaarana, että pitkällä aikavälillä suljettujen laitosten luonne muuttuu entistä suljetummaksi ja poistumislupien myöntäminen niissä vähenee entisestään. Tämä voi vaikeuttaa myös avolaitoskelpoisuuden osoittamista, koska onnistuneita poistumislupia on käytetty mittarina vangin luotettavuudelle ja yleisemmälle avolaitoskelpoisuudelle. Lisäksi *Kilpeläisen* lausunnon liitteenä olevassa muistiossa ehdotetaan, että poistumislupien sähköisen valvonnan tulisi olla systemaattista vastaavasti kuin valvotussa koevapaudessa.

Oikeusministeriö toteaa, että Kilpeläisen esittämiä haasteita on tarkasteltu valmistelun aikana. Hallituksen esityksessä on pyritty löytämään tasapaino turvallisuusseikkojen huomioimiselle hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ja sille, ettei poistumislupien myöntäminen merkittävästi vähenisi, koska poistumisluvilla on tärkeä merkitys vaiheittaisessa vapauttamisessa. Oikeusministeriö yhtyy siihen, että tutkimusten mukaan sähköisesti valvottuja poistumislupia rikotaan vähemmän kuin valvomattomia. Ehdotettu sääntely mahdollistaa sähköisen valvonnan käytön poistumislupien valvonnassa tarkoituksenmukaisella tavalla. Poistumislupa voitaisiin myös suljetuissa vankiloissa myöntää sähköisesti valvottuna, jos valvonnalla voitaisiin varmistaa lupamääräysten noudattamista.

Kaikkien poistumislupien sähköinen valvonta vaatisi erillistä arviointia. Sähköisen valvonnan merkittävä lisääminen vaatisi myös lisämäärärahoja Rikosseuraamuslaitokselle.

10 Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen

Täysi-ikäiset vangit ja sääntely yleisesti

Rikoksettoman elämän tukisäätiö tuo esille, että ulkopuolinen laitossijoitus voi olla tarpeellinen vangin lapsesta johtuvista syistä, kuten lapsen kehitysvammaisuuden tai pitkäaikaissairauden takia. Vankeuslaki ei tunnista tällaisia lapsesta johtuvia tilanteita eikä käsillä olevassa esityksessä näitä myöskään huomioida.

Oikeusministeriö toteaa, että ulkopuolisen laitossijoituksen tavoitteena on tukea vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumista sekä edistää hänen omaa kuntoutumistaan. Sijoituslaitoksessa tulisi olla sellaista toimintaa vangille, johon hän soveltuu. Näistä lähtökohdista ei ole perusteltua laajentaa ulkopuolista laitossijoitusta vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden ulkopuolelle. Säätiön mainitsemissa tilanteissa on myös mahdollista myöntää poistumislupa lapsen tapaamista varten.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen muuttaa hoitovastuun tosiasiallista toteutumista. Vaikka vastuu vangin terveydenhuollosta on edelleen Vankiterveydenhuollon yksiköllä, ei yksikkö välttämättä enää tunne vangin tilannetta. Tulisi säätää säännökset, joiden nojalla hoitovastuu voitaisiin siirtää Vankiterveydenhuollon yksiköltä ulkopuoliselle sijoituslaitokselle tapauskohtaisen harkinnan perusteella.

Myös *Vankiterveydenhuollon yksikkö* katsoi, että on syytä tunnistaa se, kuinka ulkopuolinen laitossijoitus käytännössä vaikuttaa Vankiterveydenhuollon yksikön vastuuseen järjestää terveydenhuollon palvelut.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä ei ole muutettu terveydenhuoltovastuita nykyisestä. Koska ulkopuoliseen laitokseen sijoitettu on vanki, vastaa Vankiterveydenhuollon yksikkö terveydenhuollon järjestämisestä. Tämän hankkeen yhteydessä ei ole ollut mahdollista tarkastella vankien terveydenhuollon vastuunjakoa Vankiterveydenhuollon yksikön ja hyvinvointialueiden kesken.

Alle 18-vuotiaat vangit

Yleistä
Apulaisprofessori Hyttinen suhtautui kriittisesti alle 18-vuotiaan vangin sijoittamiseen lastensuojelulaitokseen ja esitti tähän liittyvien ehdotusten hylkäämistä. *Hyttisen* mukaan sijoitusmahdollisuus on omiaan hämärtämään rangaistuksen ja lastensuojelun välistä rajaa. Lisäksi hän viittasi siihen, että alle 18-vuotiaana ehdottomaan vankeuteen tuomitut suorittavat rangaistusta vakavasta tai vakavista rikoksista.

Myös *professori Tolvanen* katsoi rankaisemisen ja lastensuojelun rajan hämärtyvän ja esitti tähän liittyvien muutosehdotusten hylkäämistä. Hänen mukaan esityksessä jää edelleen liian vähälle huomiolle riskit lastensuojelulaitokseen jo sijoitetuille muille lapsille. Tolvasen mukaan lastensuojelulaitoksesta poistumista ei voida tehokkaasti estää. Tolvasen mukaan oikeampi suunta olisi luoda nuorille vangeille soveltuvia avovankilaosastoja.

Myös *Kris-Suomen keskusliitto ry* piti alaikäisen vangin sijoittamista lastensuojelulaitokseen ongelmallisena. Vaikka sijoitus voi olla yksittäisen lapsen kannalta vankilaa turvallisempi ja kuntouttavampi ratkaisu, se ei saisi tapahtua muiden lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten turvallisuuden, kuntoutumisen tai oikeuksien kustannuksella. Erityisesti tulisi arvioida riski rikollisen käyttäytymisen ihannointiin, pelkoon, painostamiseen ja rikollisiin verkostoihin rekrytoitumiseen.

Myös *Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue* suhtautui asiaan kriittisesti ja katsoi, ettei lastensuojelulaitosta tulisi käyttää rangaistuksen suorittamispaikkana, vaan Rikosseuraamuslaitoksen tulisi kehittää alaikäisille suunnattuja avovankiloita.

Oikeusministeriö katsoo, ettei esitys hämärrä rajaa lastensuojelun ja rikosoikeudellisen järjestelmän välillä nykyisestä, koska mahdollisuus sijoittaa alle 18-vuotias vanki lastensuojelulaitokseen on jo olemassa. Esitys sen sijaan selkeyttää Rikosseuraamuslaitoksen ja lastensuojelun viranomaisten tehtävänjakoa ja vastuita näissä sijoituksissa. Rikosseuraamuslaitos huolehtisi rangaistuksen täytäntöönpanosta ja siihen liittyvästä valvonnasta sijoituksen aikana vankeuslakiin perustuen. Lastensuojeluviranomaiset huolehtisivat lastensuojelun järjestämisestä ja turvaisivat lapsen oikeutta tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sijoituksen aikana lastensuojelulakiin perustuen. Näin ollen viranomaisten toimivaltuudet rajoittuisivat selkeästi joko rangaistusten täytäntöönpanoon tai lastensuojeluun eikä näitä tehtäviä sekoitettaisi.

Liikkumisrajoitukset
Eduskunnan oikeusasiamies pitää vankeuslain 8 luvun 10 a §:n säännöskohtaisia perusteluja laitoksesta poistumisesta ristiriitaisina. Ristiriita koskee Rikosseuraamuslaitoksen tekemän sijoituspäätöksen määräyksiä laitoksesta poistumisesta ja sitä, miten alaikäiseen vankiin sovelletaan lastensuojelulain säännöksiä. Myös sijaishuollon sisältö lastensuojelulain liikkumista koskevien pykälien näkökulmasta jää epäselväksi.

Myös *apulaisprofessori Hyttinen* tuo esille liikkumisrajoitukset ja sen, ettei alaikäiseen voitaisi kohdistaa kategorisia tai automaattisia liikkumisrajoituksia. Hyttisen mukaan tällöin poistuminen tai karkaaminen lastensuojelulaitoksesta olisi kohtalaisen helppoa, vaikka lapsi olisi tuomittu varsin vakavasta rikoksesta.

Myös *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* pitää epäselvänä, miten lapsen liikkumista voitaisiin rajoittaa lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelulain 11 luvun mukaiset rajoitustoimenpiteet perustuvat lapsen suojelemisen tarpeeseen, eikä niitä saa käyttää rangaistuksena. Lastensuojelulaitoksen liikkumista koskevat säännöt eivät ole sama asia kuin rajoitustoimenpiteet. Esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa ei välttämättä ole opetusta, vaan koulua käydään normaalisti laitoksen ulkopuolella.

Oikeusministeriö toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksen tekemässä sijoituspäätöksessä olisi määräykset laitoksessa pysymisestä ja poistumisesta. Nämä määräykset valmisteltaisiin huolellisesti yhteistyössä lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ja toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan kanssa siten, että sijoituspäätöksen määräykset vastaisivat laitoksen arkisia liikkumista koskevia sääntöjä ja rutiineja.

Lastensuojelulain 11 luvussa tarkoitettuja rajoitustoimia, mukaan lukien liikkumisen rajoitus, voitaisiin käyttää, jos niiden edellytykset täyttyvät. Esitys lähtee siitä, ettei liikkumisen rajoitus olisi automaattista ja kategorista esimerkiksi sijoituksen alkaessa, vaan rajoitustoimen välttämättömyys ja lapsen edun mukaisuus arvioitaisiin tapauskohtaisesti lastensuojelulain mukaisesti. Vankeuslain näkökulmasta sijoitus edellyttää riittävää todennäköisyyttä siitä, ettei laitoksesta poistuta luvatta. Sama lähtökohta koskee myös avovankilaan sijoittamista. On hyvä huomata, että myös avovankilasta voi-

daan käydä normaalisti laitoksen ulkopuolella esimerkiksi opiskelemassa. Tästä syystä liikkumisvapauden rajoittaminen heti ulkopuolista sijoitusta aloitettaessa ei pääsääntöisesti olisi perusteltua. Lisäksi ennen lakien voimaantuloa Rikosseuraamuslaitokselle ja lastensuojeluviranomaisille laadittaisiin tarkempi yhteinen ohjeistus.

Viranomaisten välinen vastuunjako ja muita kysymyksiä
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia pitää viranomaisten vastuun jakautumista ja viranomaisten välistä yhteistyövelvoitetta osin epäselvänä tai hyvin yleisluontoisena. Hän mainitsee Vankiterveydenhuollon yksikön vastuun terveydenhuollon järjestämisestä ja sijoituksesta vastaavan hyvinvointialueen vastuun järjestää sijoitetun lapsen terveydenhuollon palvelut. Esityksessä ei kattavammin käsitellä sitä, miten yhteistyö käytännössä toimisi, miten yhteistyö tuodaan viranomaisrakenteisiin ja kenen vastuulla siihen liittyvä kouluttaminen on. Kanslian mukaan toimeenpanoon tulisi panostaa valmiiksi luotavien toimintamallien ja koulutuksen avulla. *Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue* kiinnitti myös huomiota esimerkiksi järjestelyyn liittyvään päätöksentekoon ja eräisiin muihin käytännön kysymyksiin.

Oikeusministeriö toteaa, että käytännön yhteistyöjärjestelyistä tulee sopia ennen lain voimaantuloa, mutta lainsäädännössä ei ole tarpeen säätää asiasta ehdotettua yksityiskohtaisemmin. Oikeusministeriö yhtyykin siihen, että toimeenpanoon tulee panostaa. Oikeusministeriö viittaa siihen, että ennen lakien voimaantuloa Rikosseuraamuslaitokselle ja lastensuojeluviranomaisille laadittaisiin yhteinen ohjeistus. Ohjeistuksessa käsiteltäisiin yhteistyötä käytännössä. Ohjeistuksessa voitaisiin ottaa kantaa myös terveydenhuollon järjestämistä koskeviin käytännön kysymyksiin. Selvää on, että toimeenpano edellyttää myös koulutuksia viranomaisille ja oikeusministeriö omalta osaltaan järjestäisi niitä.

Lapsiasiavaltuutettu pitää esitystä ongelmallisena suhteessa eduskunnan oikeusasiamiehen päätökseen, jonka mukaan lastensuojelulaitokseen sijoittaminen, joka on riippuvainen myös toisen viranomaisen ratkaisuista, ei voi olla ainoa mahdollisuus sijoittaa alaikäinen suljettua vankilaa avoimempiin olosuhteisiin (EOAK/6735/2024, 20.5.2026). Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, ettei tutkintavankeudessa olevien lasten sijoittamista vankilan ulkopuolelle ole harkittu. Alaikäiset tutkintavangit voivat olla voimakkaasti eristettyinä, etenkin samoissa rikoskokonaisuuksissa, koska alaikäisille sopivia vankiloita on vain vähän.

Oikeusministeriö toteaa, että nyt esitetty sääntely ei estä sijoittamasta alle 18-vuotiasta vankia avovankilaan, jos sijoittamisen edellytykset täyttyvät. Tämä on mahdollista jo nykysääntelynkin perusteella. Vaikka lastensuojelulaitosta on esityksessä mainituista syistä pidetty avovankilaa parempana ratkaisuna (s. 41-42), eivät nämä ole toisiaan poissulkevia mahdollisuuksia. Kyse on aina tapauskohtaisesta harkinnasta ja tapauskohtaisesta ratkaisusta.

Alaikäisten tutkintavankien osalta oikeusministeriö toteaa, että tutkintavankeus on pakkokeino, jonka tarkoituksena on turvata esitutkinta, tuleva oikeudenkäynti ja mahdollisen rangaistuksen täytäntöönpano. Pakkokeinolain (606/2011) mukaan alle 18-vuotiaan vangitseminen edellyttää aina painavia syitä ja esityksessä on selvitetty, kuinka sähköisesti valvottua tehostettua matkustuskieltoa on voitu käyttää vangitsemisen vaihtoehtona. Silloin, kun alaikäisen vangitseminen on tarpeen, on usein tarpeen käyttää myös yhteydenpidonrajoituksia. Tutkintavankeuslain yleisenä lähtökohtana onkin, ettei tutkintavankeja sijoiteta sen enempää avovankilaan kuin ulkopuoliseen laitossijoitukseenkaan.

Oikeusministeriö katsookin, että tutkintavankeuden luonteen vuoksi alaikäisenkään tutkintavangin sijoittaminen vankilan ulkopuolelle ei ole perusteltua.

Rikoksettoman elämän tukisäätiön mukaan kaikki avolaitoskelpoiset alaikäiset eivät välttämättä täytä lastensuojelulain mukaisia sijoitusedellytyksiä, jolloin he joutuvat suorittamaan vankeusaikansa suljetussa vankilassa.

Oikeusministeriö viittaa edellä todettuun siitä, että esitetty sääntely ei estä alle 18-vuotiaan vangin sijoittamista avovankilaan, jos lastensuojelulaitokseen sijoittaminen ei ole mahdollista.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan ehdotetusta lastensuojelulain 40 §:n 3 momentista tulisi poistaa viittaus lastensuojelulain 40 §:n 2 momentin 1 kohtaan, koska avohuollon tukitoimenpiteiden ensisijaisuuden arviointi huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen perusteena ei ole perusteltua alle 18-vuotiaiden vankeusvankien kohdalla siksi, että avohuollon tukitoimet vankilaympäristössä eivät olisi edes käytännössä mahdollisia. Tämä olisi myös toimeenpanon kannalta selkeyttävä muutos.

Oikeusministeriö pitää sosiaali- ja terveysministeriön näkemystä perusteltuna ja esittää mainitun viittauksen poistamista seuraavasti.

8. lakiehdotus

Laki

lastensuojelulain muuttamisesta

40 §

Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

— —

Alle 18-vuotias vanki voidaan 1 momentissa ja 2 momentin 2 kohdassa säädetyin edellytyksin sijoittaa lastensuojelulaitokseen. Sijoituksen edellytyksenä on lisäksi, että Rikosseuraamuslaitos tekee vankeuslain 8 luvun 10 a §:n nojalla päätöksen hänen sijoittamisestaan vankilan ulkopuoliseen laitokseen.

11 Vapautuvan vangin kuljettaminen tahdosta riippumattomaan hoitoon

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että sakon muuntorangaistusta suorittava vanki voi tutkintavankien tavoin vapautua välittömästi, jos maksaa sakkonsa viiden arkipäivän kuluessa vankilassa. Tämä voi aiheuttaa epävarmuutta kuljetuksen oikea-aikaiseen järjestämiseen.

Oikeusministeriö viittaa esityksessä todettuun. Koska sakon muuntorangaistus on joka tapauksessa lyhyt, tulee sakon muuntorangaistusta suorittavan vangin vapautumiseen valmistautua jo hänen saapuessaan vankilaan. Näin ollen vapautuminen ei myöskään maksamistilanteissa tapahdu vastaavalla tavalla ennakoimattomasti kuin tutkintavankien vapautuminen voi tapahtua. Lisäksi on syytä todeta,

että vangin aikeita maksaa sakkonsa on selvitettävä vankilassa jo vangin saapuessa, joten tälläkin tavoin voidaan ennakoida sakon mahdollista maksamista. Oikeusministeriö ei siten pidä tarpeellisena säätää tutkintavangin vapauttamista vastaavalla tavalla sakon muuntorangaistusta suorittavan vangin kuljetuksen järjestämisestä kuuden tunnin aikana.

Rikosseuraamuslaitos kritisoi sitä, että sille säädettäisiin velvollisuus antaa virka-apua vapautuneiden vankien kuljetukseen, koska kyse ei enää ole rikosseuraamusta suorittavista henkilöistä.

Rikosseuraamuslaitos kiinnitti myös huomiota siihen, että vapautuvan vangin kuljettamisesta tahdosta riippumattomaan hoitoon aiheutuu sille lisää kuljetustehtäviä.

Oikeusministeriö toteaa, että kysymys on sinällään sellaisten henkilöiden kuljettamisesta, jotka eivät enää ole vankeja tai tutkintavankeja. Kuitenkin nämä henkilöt ovat kuljetuksen alkaessa Rikosseuraamuslaitoksen hallussa ja kuten esityksessä on todettu, Rikosseuraamuslaitoksen on näissä tilanteissa tarkoituksenmukaisinta antaa apua kuljetuksen järjestämiseen. Kyse on siten ennen kaikkea kuljetukseen osallistuvien viranomaisten kannalta joutuisimman ja turvallisimman kuljetustavan järjestämisestä ja säätämisestä laissa.

Esityksen valmistelussa on arvioitu sitä, muodostavatko esimerkiksi perustuslailliset seikat esteen sille, että Rikosseuraamuslaitos voisi osallistua kyseiseen tehtävään. Tällaisia perustuslaillisia esteitä ei ole havaittu, kunhan viranomaisten tehtävistä säädetään laissa täsmällisesti. Myöskään perustuslakivaliokunta ei ole lausunnossaan kiinnittänyt asiaan huomiota.

Lisäksi on huomattava, että Rikosseuraamuslaitokselle on jo nykyisin säädetty vastaavanlainen kuljetustehtävä. Tutkintavankeuslain 1 luvun 2 §:n 3 momentin nojalla Rikosseuraamuslaitos voi kuljettaa vapautuneen tutkintavangin vankilaan hakemaan tavaroitaan.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, ehdotuksessa tarkoitetut kuljetustilanteet ovat yksittäisiä, eikä niistä aiheudu Rikosseuraamuslaitokselle siinä määrin lisätyötä, etteikö tehtävää voitaisi hoitaa nykyisten määrärahojen puitteissa.

Edellä todetun perusteella oikeusministeriö katsoo, että ehdotukselle on kuljetusten turvaamiseen liittyvät perusteet. Myöskään periaatteelliset tai taloudelliset seikat eivät muodosta estettä sille, etteikö Rikosseuraamuslaitokselle voitaisi säätää ehdotettua tehtävää.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoi, että säännöksissä tulisi ottaa huomioon Uudenmaan erityisratkaisu.

Oikeusministeriö toteaa, että kysymystä on käsitelty hallituksen esityksessä. Mielenterveyslakiin ehdotetussa kuljetusvastuuta koskevassa säännöksessä käytetään käsitettä hyvinvointialue, kuten mielenterveyslaissa muutenkin. Valmistelun aikana on katsottu, ettei Uudenmaan erityisratkaisua ole tarpeen erikseen huomioida kuljetuksen järjestämistä koskevassa säännöksessä, vaan kuten mielenterveyslaissa yleisestikin, käytetään käsitettä hyvinvointialue. Uudenmaan erityisjärjestelyjen huomioiminen tapahtuu siten muun terveydenhuollon järjestämistä koskevan lainsäädännön nojalla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos esitti, että Vankiterveydenhuollon yksikön tulisi voida päättää mielenterveyslain mukaisista rajoitustoimista kuljetuksen aikana.

Oikeusministeriö viittaa esityksen jaksossa lausuntopalaute tästä todettuun. Oikeusministeriö ei pidä ehdotusta perusteltuna, koska vastuu potilaan terveydenhuollosta on kuljetuksen aikana hyvinvointialueella, jonka toimivaltaisten viranomaisten tulee tehdä päätökset mahdollisista rajoitustoimenpiteistä.

12 Terveydenhoidon ajankohdasta ilmoittaminen

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian mukaan ehdotettu sääntely vaikuttaa tehottomalta ja perusteettomalta, koska vanki voi saada hoitoajankohdan tietoonsa potilaslain perusteella. Kanslia pitää myös säännöksen muotoilua liian avoimena ja tulkinnanvaraisena epäillen, että säännöstä sovellettaisiin paljon laajemmin, kuin on tarkoitettu.

Myös *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* mukaan esitys ei saavuta tavoitettaan, koska hoitoajankohta kysyttäisiin Vankiterveydenhuollon yksiköltä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos esittää säädettäväksi, että Vankiterveydenhuollon yksikkö voisi Rikosseuraamuslaitoksen riskiarvion perusteella jättää tarkan ajankohdan ilmoittamatta, mutta antaisi suuntaa-antavan tiedon hoitokäyntiin valmistautumista varten.

Oikeusministeriö toteaa, että säännöksen soveltaminen tulisi kyseeseen vain poikkeuksellisesti. Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksen säännöskohtaisiin perusteluihin (s. 115), joiden mukaan tulisi olla konkreettisia perusteita esimerkiksi painostamisesta huumausaineiden tuomiseen vankilaan.

Potilaslakiin liittyvää haastetta on arvioitu valmistelun aikana. Potilaslain kattava sääntelyratkaisu olisi oikeusministeriön käsityksen mukaan ainakin tietojärjestelmien kannalta erittäin vaikea toteuttaa. Asia vaatisi kattavampaa selvittämistä jonkin säädösvalmisteluhankkeen yhteydessä ja yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Vaikka ehdotettu sääntely ei takaakaan täysin sitä, että hoitoon pääsyn tarkka ajankohta pysyisi aina vangilta salassa, on esitys silti perusteltu. Sen avulla voidaan pyrkiä parantamaan turvallisuutta hoitokäyntien yhteydessä.

13 Lakitekniset huomiot

13.1 Esityksen sovittaminen yhteen muiden hallituksen esitysten kanssa

HE 14/2026 vp

Hallituksen esitys varmuusvankeutta ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2026 vp) täytyy sovittaa yhteen tämän esityksen kanssa. Kyseisessä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vankeuslain 14 luvun 6 §:ää. Tässä esityksessä lain 14 luku uudistettaisiin kokonaan. Koska hallituksen esityksen 14/2026 vp käsittely on kesken ja esitys on vielä

menossa perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, oikeusministeriö pitää perusteltuna, että säännökset sovitetaan yhteen HE 14/2026 vp käsittelyn yhteydessä siten, että ehdotettu vankeuslain 14 luvun 6 §:n muutos siirrettäisiin tässä esityksessä ehdotettuun 14 luvun 3 §:n 4 momenttiin.

HE 25/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 25/2026 vp) sisältää useita päällekkäisiä säännöksiä tämän esityksen kanssa. Esitys on jo käsitelty eduskunnassa (EV 121/2026 vp), joten nyt käsiteltävän esityksen yhteydessä on huomioitava tehdyt muutokset. HE 25/2026 vp muutokset on tarkoitus vahvistaa tasavallan presidentin esittelyssä 9.10.2026 ja niiden voimaantulo olisi 1.5.2027.

Muutokset koskevat 1. lakiehdotuksen 1 luvun 9 §:n 2 momenttia, 6 luvun 2 §:ää, 7 luvun 7 §:n 1 ja 2 momenttia, 8 luvun 14 §:n 1 momenttia, 9 luvun 9 §:ää, 12 luvun 11 §:n 4 momenttia, 14 luvun 11 §:ää, 17 luvun 6 §:n 1 momenttia, 8 §:n 2 momenttia ja 19 a luvun 11 §:ää, 2. lakiehdotuksen 3 luvun 9 §:n 1 momenttia, 5 luvun 8 §:ää, 8 luvun 9 §:n 3 momenttia, 12 luvun 6 §:n 1 momenttia ja 8 §:n 2 momenttia sekä 14 a luvun 9 §:ää, 3. lakiehdotuksen 30 §:ää, 4. lakiehdotuksen 32 §:ää ja 5. lakiehdotuksen 29 §:ää. Oikeusministeriö toteaa, että tältä osin säännösten ja johtolauseen muotoiluja on vielä syytä tarkentaa, kunhan HE 25/2026 lainmuutokset on vahvistettu.

Lisäksi oikeusministeriö esittää, että 1. ja 2. lakiehdotuksen johtolauseeseen tehdään alla esitetyt kielelliset korjaukset.

1. lakiehdotus

Laki

vankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan vankeuslain (767/2005) 2 luvun 1 §:n 4 momentti, 3 luvun 9 §, 6 luvun 7 §, 8 luvun 9 §:n 2 momentti ja 10 §:n 2 momentti, 20 luvun 9 § sekä 22 luvun 1 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 luvun 1 §:n 4 momentti laissa 115/2026, 3 luvun 9 § ja 6 luvun 7 § laissa 222/2022 sekä 20 luvun 9 § laissa 393/2015,

muutetaan 1 luvun 9 §:n 2 momentti ja 10 §, 2 luvun 2 a §:n 2 momentti ja 12 §, 3 luvun 7 §:n 1 momentti, 4 luvun 1 ja 9 §, 11 §:n 3 momentti ja 12 §, 5 luvun 4 ja 8 §, 6 luvun 1 ja 2 § sekä 3 §:n 1 momentti, 7 luvun 2 §:n 1 ja 4 momentti, 6 §, 7 §:n 1 ja 2 momentti sekä 8 §:n 2 momentti, 8 luvun 11 §:n 1 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 15 §, 9 luvun 2 §:n 1 momentti, 3, 3 a ja 4 §, 5 §:n 1 momentti sekä 6, 6 a, 9 ja 10 §, 10 luvun 2 §, 11 luvun 2 §:n 3 ja 4 momentti, 3 §:n 2 momentin 1 kohta ja 3 momentti, 4 §:n 3 momentti ja 8 §:n 1 momentti, 12 luvun 1, 2, 2 a, 4 ja 5 §, 6 §:n 2 ja 3 momentti, 7 §:n 1 momentti, 8 ja 9 b §, 11 §:n 4 momentti sekä 12 §, 13 luvun 2 §:n 3 momentti, 3 §:n 2 momentti, 6 §:n 2 momentti, 8 §, 9 §:n 2 momentti, 10 §:n 1 momentti sekä 12 ja 19 §, 14 luku, 15 luvun 1 §, 3 §:n 1 momentti, 10 §:n 3 momentti ja 11 §:n 1 momentti, 16 luvun 1 §:n 1 momentti, 1 a §:n 1 momentti, 2 §, 2 a §:n 1 momentti, 4 §:n otsikko ja 1 momentti sekä 5, 6, 6 a ja 7 §, 17 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti, 18 luvun 4 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentin 1 kohta ja 9 §, 19 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohta, 20 luvun 1 §:n 1 momentin 5, 8 ja 9 kohta sekä 2 §:n ~~1 momentin~~ 7 ja 10 kohta sekä 21 luvun 3 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 9 §:n 2 momentti, 7 luvun 7 §:n 1 ja 2 momentti, 8 luvun 14 §:n 1 momentti, 9 luvun 9 §, ja 12 luvun 11 §:n 4 momentti sekä 17 luvun 6 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti laissa 878/2026, ~~6 luvun 1 §, 11 luvun 2 §:n 3 ja 4 momentti sekä 8 §:n 1 momentti, 11 luvun 2 §:n 3 ja 4 momentti sekä 8 §:n 1 momentti, 12 luvun 7 §:n 1 momentti, 13 luvun 2 §:n 3 momentti, ja 18 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 115/2026,~~ 1 luvun 10 §, 4 luvun 11 §:n 3 momentti ja 12 §, ~~7 luvun 7 §:n 1 ja 2 momentti,~~ 8 luvun ~~14 §:n 1 momentti ja~~ 15 §~~, 12 luvun 11 §:n 4 momentti, 17 luvun 8 §:n 2 momentti~~ ja 21 luvun 3 § laissa 222/2022, 2

luvun 2 a §:n 2 momentti, 9 luvun 3 ja 3 a § sekä 16 luvun 1 a §:n 1 momentti ja 20 luvun 2 §:n ~~1 momentin~~ 7 kohta laissa 290/2021, 2 luvun 12 § laeissa 33/2015, 222/2022 ja 115/2026, 4 luvun 1 § osaksi laissa 328/2011, 4 luvun 9 § osaksi laissa 115/2026, 5 luvun 4 §, 15 luvun 10 §:n 3 momentti ja 11 §:n 1 momentti, 16 luvun 7 § ja 20 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 1302/2021, 6 luvun 1 §, 11 luvun 2 §:n 3 ja 4 momentti sekä 8 §:n 1 momentti, 12 luvun 7 §:n 1 momentti, 13 luvun 2 §:n 3 momentti~~,~~ ja 18 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 115/2026, 6 luvun 2 § laeissa 1302/2021 ja 878/2026~~222/2022~~, 6 luvun 3 §:n 1 momentti, 7 luvun 2 §:n 1 ja 4 momentti, 9 luvun 2 §:n 1 momentti, 11 luvun 4 §:n 3 momentti, 12 luvun 9 b §, 13 luvun 3 §:n 2 momentti, 6 §:n 2 momentti, 8 §, 9 §:n 2 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 12 §, 16 luvun 4 §:n otsikko ja 1 momentti sekä 6 a §, 18 luvun 4 §:n 1 momentti, 19 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohta ja 20 luvun 2 §:n ~~1 momentin~~ 10 kohta laissa 393/2015, 7 luvun 8 §:n 2 momentti ja 15 luvun 1 § laissa 141/2023, 9 luvun 5 §:n 1 momentti sekä 6 ja 6 a §, 20 luvun 1 §:n 1 momentin 9 kohta laissa 383/2017~~, 9 luvun 9 § osaksi laeissa 393/2015 ja 222/2022~~, 9 luvun 10 § laeissa 383/2017 ja 222/2022, 10 luvun 2 § osaksi laissa 1640/2015, 12 luvun 1 § laeissa 393/2015 ja 1640/2015, 12 luvun 2 ja 2 a § laeissa 393/2015 ja 290/2021, 12 luvun 4 § osaksi laeissa 724/2011 ja 393/2015, 12 luvun 5 § ja 16 luvun 6 § osaksi laissa 290/2021, 12 luvun 8 § laeissa 393/2015 ja 115/2026, 12 luvun 12 § ja 13 luvun 19 § laeissa 393/2015 ja 222/2022, 15 luvun 3 § laeissa 735/2011 ja 393/2015, 16 luvun 2 a §:n 1 momentti laissa 507/2019, 18 luvun 9 § laeissa 393/2015, 1302/2021 ja 222/2022 sekä 20 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohta laissa 306/2023, sekä

lisätään 5 lukuun uusi 4 a ja 10 §, 7 lukuun uusi 1 a §, 8 luvun 3 §:ään uusi 4 momentti, 8 lukuun uusi 10 a–10 c §, 11 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 115/2026, uusi 5 momentti, 18 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 115/2026, uusi 4 momentti, lakiin uusi 19 a luku, 20 luvun 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 393/2015, 383/2017, 819/2019 1302/2021 ja 306/2023, uusi 15 a kohta, 20 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 393/2015, 290/2021, 1302/2021 ja 306/2023, uusi 11 kohta sekä 21 luvun 1 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

6 luku

Siirtäminen vankilasta toiseen

2 §

Siirtäminen avovankilasta suljettuun vankilaan

Vanki voidaan siirtää avovankilasta suljettuun vankilaan, jos:

1) vanki syyllistyy tai hänen epäillään syyllistyneen rikokseen, jota ei rikoslain 2 luvun 13 §:n mukaan saa käsitellä kurinpitomenettelyssä taikka vanki syyllistyy tai hänen epäillään syyllistyneen tämän lain 15 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun järjestysrikkomukseen;

2) vanki kieltäytyy osallistumasta rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan taikka ei muutoin sovellu avovankilassa järjestettävään tai avovankilan hyväksymään toimintaan;

3) vanki kieltäytyy 16 luvun 7 §:ssä tarkoitetusta päihteettömyyden valvonnasta taikka antaa päihteettömyyden valvonnassa positiivisen näytteen saapuessaan avovankilaan 4 luvun 9 §:ssä tarkoitetun sijoituksen perusteella tai palatessaan 8 luvun 6 §:ssä tai 9 §:n 1 tai 3 momentissa taikka 14 luvussa tarkoitetuissa tapauksissa vankilan ulkopuolelta;

4) vanki vangitaan muun rikoksen johdosta tai hänen todetaan ennen avovankilaan tuloaan syyllistyneen rikokseen, jonka johdosta 1 §:n 3 kohdassa tarkoitetut edellytykset eivät enää täyty;

5) siirtäminen on perusteltua vangin tai muun henkilön turvallisuuden takaamiseksi tai rikollisen toiminnan estämiseksi;

6) täytäntöönpantavaksi tulee uusi vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus ja 1 §:ssä tarkoitetut edellytykset eivät tämän johdosta enää täyty; tai

7) vanki itse sitä pyytää.

Vanki voidaan välittömästi siirtää suljettuun vankilaan siksi ajaksi, jonka 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun rikoksen esitutkintaan saattaminen tai järjestysrikkomuksen selvittäminen, mainitun momentin 3 kohdassa tarkoitetun päihdevalvonnan näytteen tuloksen tutkiminen tai varmistaminen taikka päihtyneen vangin terveydentilan seuranta vaatii. Vanki voidaan siirtää suljettuun vankilaan myös mainitun momentin 6 kohdassa tarkoitettujen edellytysten selvittämiseksi tai suorittamaan 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta.

Vanki, joka ilman pätevää syytä jättää saapumatta avovankilaan määräaikana, on toimitettava asiakasarviointiyksikön ~~niin yksikön~~ osoittamaan vankilaan.

7 luku

Perushuolto ja asuminen

7 §

Päätösvalta

Vangin peseytymisen ja ulkoilun keskeyttämisestä tai epäämisestä päättää vankilan johtaja tai apulaisjohtaja ~~yksikönpäällikkö tai turvallisuudesta vastaava virkamies~~ tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

Vangin omien vaatteiden haltuun antamisen epäämisestä 2 §:n 3 momentin perusteella päättää apulaisjohtaja ~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~ taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Apulaisjohtaja ~~Toiminnoista vastaava virkamies~~ päättää toiminnoista, joissa vangin on käytettävä mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettua vaatetusta. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia vangin omia vaatteita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua.

— —

8 luku

Toimintaan osallistuminen

14 §

Päätösvalta

Vankilan johtaja ~~yksikönpäällikkö~~ päättää 10 a §:ssä tarkoitetusta sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen sekä sijoituksen peruuttamisesta. Vankilan johtaja ~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja ~~toiminnoista vastaava virkamies~~ taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:ssä tarkoitetusta sijoittamisesta, 6 ja 9 §:ssä tarkoitetusta vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta ja sen peruuttamisesta sekä 7 §:n mukaisesta luvasta omaan työhön.

— —

9 luku

Vangin omaisuus ja tulot

9 §

Päätösvalta

Ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tekee päätöksen siitä, että omaisuutta ei anneta vangin haltuun. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua.

Käyttörahan, toimintarahan, palkan ja työmatkakustannusten maksamisesta, toimintarahan suorittamatta jättämisestä ja toimintarahan ja palkan muuttamisesta päättää vankilan johtaja ~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja ~~toiminnoista vastaava virkamies~~ taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Edellä 3 §:n 3 momentissa tarkoitetun maksuvälineen antamisesta vangin käyttöön tai 3 §:n 4 momentissa tarkoitetusta rahan käytön järjestämisestä päättää ohjauksen ja valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Mainituissa momenteissa tarkoitetusta rahan siirtämisen epäämisestä päättää vankilan johtaja ~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja ~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~.

Edellä 3 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymän maksuvälineen käytön valvonnasta päättää apulaisjohtaja ~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~ taikka rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

12 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

11 §

Päätösvalta

— —

Sähköpostin ja internetin käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta sekä tietokoneen antamisesta vangin haltuun päättää vankilan johtaja ~~yksikönpäällikkö~~ taikka apulaisjohtaja~~turvallisuudesta tai toiminnasta vastaava virkamies~~. Sähköpostin tai internetin käytön keskeyttämisestä tai epäämisestä päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Internetsivujen avaamisesta päättää Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksessä määrätty Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.

14 luku

Poistumislupa

11 §

Päätösvalta

Poistumisluvasta, sen peruuttamisesta ja 10 §:n 2 momentissa tarkoitetusta poistumislupamatkan kustannusten maksamisesta päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja ~~turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies~~.

Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja päättää poistumisluvasta ja poistumislupamatkan kustannusten maksamisesta, jos lupaa hakee elinkautista rangaistusta tai yhdistelmärangaistusta suorittava vanki. Operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja voi siirtää tässä momentissa tarkoitetun päätösvallan vankilan johtajalle ~~yksikönpäällikölle~~.

17 luku

Muun henkilön tarkastaminen

8 §

Päätösvalta

— —

Tapaajan henkilöntarkastuksesta ja vankilasta poistamisesta päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Henkilön kiinni ottamisesta päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~, apulaisjohtaja~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~, valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies. Kiinni otetun henkilön säilössäpidosta päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~.

19 a luku

Poikkeukset yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa

11 §

Päätösvalta

Operatiivisen vastuualueen johtaja päättää 3 §:ssä tarkoitetusta vankien evakuoimisesta, 5 §:ssä tarkoitetusta toiminnan järjestämisen rajoittamisesta, 6 §:ssä tarkoitetusta vapaa-ajantoiminnan järjestämisen rajoittamisesta, 7 §:ssä tarkoitetusta tapaamisten rajoittamisesta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta poistumislupien myöntämisen keskeyttämisestä kuultuaan päätöksen kohteena olevien vankiloiden johtajia~~yksikönpäälliköitä~~.

Vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~, rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies~~ taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 9 §:ssä tarkoitetusta toimintaan sijoittamista koskevan päätöksen väliaikaisesta muuttamisesta. Vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies~~ päättää 4 §:ssä tarkoitetusta ulkoilun epäämisestä sekä 9 §:ssä tarkoitetuista tapaamisen tai poistumisluvan epäämisestä tai peruuttamisesta.

2. lakiehdotus

Laki

tutkintavankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan tutkintavankeuslain (768/2005) 16 luvun 2 §,

muutetaan 2 luvun 6 §:n 2 momentti, 3 luvun 2 a §, 3 §:n 3 momentti, 5 §, 9 §:n 1 momentti ja 10 §, 4 luvun 1 §:n 2 ja 3 momentti, 5 luvun 3, 3 a ja 4 §, 6 §:n 1 momentti sekä 8 ja 9 §, 6 luvun 2 §, 7 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti, 2 §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentti, 3 §:n 2 momentti sekä 5 §, 8 luvun 1, 2, 2 a, 4 ja 5 §, 6 §:n 1 ja 3 momentti, 7 §:n 1 momentti, 7 c ja 8 §, 9 §:n 3 momentti sekä 10 §, 9 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti, 4 §:n 2 momentti, 6 §, 7 §:n 2 momentti, 8 §:n 1 momentti sekä 9, 14 ja 17 §, 10 luvun 1 §, 10 §:n 3 momentti ja 11 §:n 1 momentti, 11 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §, 4 §:n otsikko ja 1 momentti, 5, 6 sekä 7 §, 12 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti, 13 luvun 4 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentin 1 kohta ja 9 §, 15 luvun 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 2 §:n 5 kohta sekä 3 § sekä 16 luvun 1 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 2 luvun 6 §:n 2 momentti, ~~3 luvun 9 §:n 1 momentti~~, ~~8 luvun 9 §:n 3 momentti,~~ sekä 10 luvun 10 §:n 3 momentti ~~sekä 12 luvun 8 §:n 2 momentti~~ laissa 223/2022, 3 luvun 2 a §, 7 luvun 3 §:n 2 momentti ja 5 §, ~~,~~ 8 luvun 2, 7 c ja 10 §, 9 luvun 1 §:n 4 momentti, 4 §:n 2 momentti, 6 §, 7 §:n momentti, 8 §:n 1 momentti sekä 9 ja 14 §, 11 luvun 4 §:n otsikko ja 1 momentti, 13 luvun 4 §:n 1 momentti sekä 15 luvun 2 §:n 5 kohta ja 3 § sekä 16 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 394/2015, 3 luvun 3 §:n 3 momentti, 10 luvun 11 §:n 1 momentti sekä 11 luvun 7 § laissa 1303/2021, 3 luvun 9 §:n 1 momentti, 5 luvun 8 §, 8 luvun 9 §:n 3 momentti sekä 12 luvun 6 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti laissa 879/2026, 3 luvun 10 § laeissa 394/2015 ja 142/2023, 5 luvun 3 §, 8 luvun 5 § ja 11 luvun 6 § osaksi laissa 291/2021, 5 luvun 3 a § laissa 291/2021, 5 luvun 6 §:n 1 momentti ja 15 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 384/2017, 5 luvun 8 § laeissa 1303/2021 ja 223/2022, 5 luvun 9 § ja 9 luvun 17 § laeissa 394/2015 ja 223/2023, 6 luvun 2 § laissa 1641/2015, 7 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti sekä 2 §:n 1 momentin 1 kohta, 8 luvun 7 §:n 1 momentti ja 8 §, 9 luvun 1 §:n 3 momentti, 13 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohta, 15 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta sekä 16 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 116/2026, 8 luvun 1 § laeissa 266/2007 ja 394/2015, 8 luvun 2 ja 2 a § laeissa 394/2015 ja 291/2021, 8 luvun 4 § osaksi laeissa 725/2011 ja 394/2015, 8 luvun 6 §:n 1 momentti laissa 808/2011, 10 luvun 1 § laissa 142/2023 sekä 13 luvun 9 § laeissa 394/2015, 1303/2021 ja 223/2022, sekä

lisätään 1 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 394/2015, uusi 4 momentti, 3 lukuun uusi 2 e ja 2 f §, 4 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 116/2026, uusi 4 momentti, 5 luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 384/2017, uusi 2 momentti, 7 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 116/2026, uusi 5 momentti, 13 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 116/2026, uusi 5 momentti, lakiin uusi 14 a luku. 15 luvun 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 394/2015, 384/2017, 820/2019, 1303/2021 ja 116/2026, uusi 7 a kohta ja 15 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 394/2015, 291/2021 ja 307/2023, uusi 6 kohta seuraavasti:

3 luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

9 §

Päätösvalta

Tutkintavangin peseytymisen ja ulkoilun keskeyttämisestä tai epäämisestä päättää vankilan johtaja~~yksikön päällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~ tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Tutkintavangin omien vaatteiden haltuun antamisen epäämisestä 3 §:n 2 momentin perusteella päättää rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~ taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Apulaisjohtaja~~Toiminnoista vastaava virkamies~~ päättää toiminnoista, joissa vangin on käytettävä 3 §:n 4 momentissa tarkoitettua vaatetusta. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia vangin omia vaatteita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua. Perusruokavaliosta poikkeamisesta päättää rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies~~.

— —

5 luku

Tutkintavangin omaisuus ja tulot

8 §

Päätösvalta

Ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tekee päätöksen siitä, että omaisuutta ei anneta tutkintavangin haltuun. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa tutkintavangin haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua.

Käyttörahan ja toimintarahan maksamisesta päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~toiminnoista vastaava virkamies~~ taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Edellä 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun maksuvälineen antamisesta vangin käyttöön tai 3 §:n 3 momentissa tarkoitetusta rahan käytön järjestämisestä päättää ohjauksen ja valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Mainituissa lainkohdissa tarkoitetusta rahan siirtämisen epäämisestä päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~ tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~.

Edellä 3 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymän maksuvälineen käytön valvonnasta päättää apulaisjohtaja~~turvallisuudesta vastaava virkamies~~ taikka rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

8 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

9 §

Päätösvalta

— —

Sähköpostin tai internetin käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~ tai apulaisjohtaja~~turvallisuudesta taikka toiminnoista vastaava virkamies~~. Sähköpostin tai internetin käytön keskeyttämisestä tai epäämisestä päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Internetsivujen avaamisesta päättää Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksessä määrätty Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.

12 luku

Muun henkilön tarkastaminen

8 §

Päätösvalta

— —

Tapaajan henkilöntarkastuksesta ja vankilasta poistamisesta päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Henkilön kiinni ottamisesta päättää vankilan johtaja, apulaisjohtaja ~~yksikönpäällikkö, turvallisuudesta vastaava virkamies~~, valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies. Kiinni otetun henkilön säilössäpidosta päättää vankilan johtaja~~yksikönpäällikkö~~.

14 a luku

Poikkeukset yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa

9 §

Päätösvalta

Operatiivisen vastuualueen johtaja päättää 2 §:ssä tarkoitetusta vankien evakuoimisesta, 4 §:ssä tarkoitetusta toiminnan järjestämisen rajoittamisesta, 5 §:ssä tarkoitetusta vapaa-ajantoiminnan järjestämisen rajoittamisesta sekä 6 §:ssä tarkoitetusta tapaamisten rajoittamisesta kuultuaan päätöksen kohteena olevien vankiloiden johtajiayksikönpäälliköitä.

Vankilan johtajayksikönpäällikkö, rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtajaturvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 7 §:ssä tarkoitetusta toimintaan sijoittamista koskevan päätöksen väliaikaisesta muuttamisesta. Vankilan johtajayksikönpäällikkö tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtajaturvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies päättää 3 §:ssä tarkoitetusta ulkoilun epäämisestä sekä 7 §:ssä tarkoitetuista tapaamisen epäämisestä tai peruuttamisesta.

3. lakiehdotus

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 30 §:n 2 momentin 58 kohta ja 86 a §, sellaisina kuin ne ovat, 30 §:n 2 momentin 58 kohta laissa 880/2026225/2022 ja 86 a § laissa 1304/2021, sekä

lisätään 30 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 880/2026225/2022, uusi 69 kohta,30 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 880/2026225/2022, uusi 76 momentti, lakiin uusi 13 a luku sekä 86 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1304/2021, uusi 8 a kohta seuraavasti:

30 §

Päätösvalta

— —

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja yksikönpäällikkö päättää:

— —

58) 60 §:n 4 momentissa ja 76 §:ssä tarkoitetusta valvonnan lakkauttamisesta;

69) 85 d §:ssä tarkoitetusta täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman väliaikaisesta muuttamisesta sekä tuomion täytäntöönpanon keskeyttämisestä.

— —

Operatiivisen vastuualueen johtaja päättää 85 c §:ssä tarkoitetusta täytäntöönpanon sisällön muuttamisesta ja täytäntöönpanon keskeyttämisestä kuultuaan päätöksen kohteena olevien rikosseuraamuskeskusten johtajia.

4. lakiehdotus

Laki

valvotusta koevapaudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 32 §:n 4 momentti ja 40 a §, sellaisina kuin ne ovat, 32 §:n 4 momentti laissa 881/2026224/2022 ja 40 a § laissa 1305/2021, sekä

lisätään lakiin uusi 16 a §, 32 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 881/2026 laeissa 1305/2021 ja 224/2022, uusi 7 momentti ja 40 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1305/2021, uusi 2 a kohta, seuraavasti:

32 §

Päätösvalta

— —

Vankilan johtaja, yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja taikka rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja tai ylivartija ~~Vankilan yksikönpäällikkö, yhdyskuntaseuraamustoimiston yksikönpäällikkö, rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja tai rikosseuraamusesimies~~ päättää 14 §:ssä tarkoitetusta rangaistusajan suunnitelmasta, 16 §:ssä ja 16 a §:n 3 momentissa tarkoitetusta rangaistusajan suunnitelman muuttamisesta, 19 §:ssä tarkoitetun verinäytteen ottamisesta, 21 §:n 1 momentissa tarkoitetusta luvasta olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaa, 23 §:ssä tarkoitetun suostumuksen peruuttamisen aiheuttamista seurauksista ja 25 a §:n 1 momentissa tarkoitetusta huomautuksesta ja varoituksesta.

— —

Operatiivisen vastuualueen johtaja päättää 16 a §:n 1 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanon sisällön muuttamisesta kuultuaan päätöksen kohteena olevien rikosseuraamuskeskusten johtajia.

5. lakiehdotus

Laki

yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain (801/2017) 29 §:n 1 ja 6 momentti sekä 36 §, sellaisina kuin ne ovat, 29 §:n 1 ja 6 momentti laissa 882/2026~~226/2022~~ ja 36 § laissa 1306/2021, sekä

lisätään lakiin uusi 11 a § ja 35 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1306/2021, uusi 1 a kohta seuraavasti:

29 §

Päätösvalta

Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarviointiyksikkö ~~nin yksikkö~~ päättää 8 §:ssä tarkoitetusta rangaistusajan suunnitelmasta sekä 11 a §:n 3 momentissa ja 15 §:ssä tarkoitetusta rangaistusajan suunnitelman muuttamisesta.

— —

Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja päättää vankilan johtajan~~yksikönpäällikön~~ esityksestä 28 §:ssä tarkoitetusta tuomitun sijoittamisesta suorittamaan jäljellä olevaa valvonta-aikaa. Operatiivisen vastuualueen johtaja päättää 11 a §:n 1 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanon sisällön muuttamisesta kuultuaan päätöksen kohteena olevien rikosseuraamuskeskusten johtajia.

HE 66/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 66/2026 vp) on käsitelty eduskunnassa ja eduskunta on antanut vastauksensa EV 109/2026 vp ja lait on vahvistettu tulemaan voimaan 1.1.2028 lailla 704/2026. Lainmuutoksilla on muutettu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n 8 kohtaa, jota tässäkin esityksessä ehdotetaan teknisesti muutettavaksi ja lisättäväksi pykälään uusi 8 a kohta. Muutos tulee huomioida tämän esityksen käsittelyn yhteydessä.

Koska laki 704/2026 tulee voimaan vasta 1.1.2028 ja tämän esityksen on tarkoitus tulla voimaan jo kesällä 2027, oikeusministeriö ehdottaa, että esityksessä ehdotettu 8 a kohta siirretään pykälän uudeksi 7 a kohdaksi, jolloin pykälän muita kohtia ei ole tarpeen lainkaan muuttaa.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

~~*muutetaan* sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:n 8 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1292/2022, sekä~~

lisätään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 654/2010, 1329/2010, 1201/2020, 1292/2022 ja 678/2023, uusi ~~8~~7 a kohta seuraavasti:

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

— —

~~8) lääkärin määräämä sairaankuljetusajoneuvolla tapahtuva sisäänkirjoitetun potilaan kuljetus terveyskeskuksen tai sairaalan sairaansijalta toiseen hoitolaitokseen tai kotihoitoon;~~

~~8~~7 a) mielenterveyslain (1116/1990) 31 b §:ssä tarkoitettu potilaan kuljetus; ~~sekä~~

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

HE 182/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 182/2026 vp) sisältää sääntelyä, joka on sovitettava yhteen tämän esityksen kanssa. Oikeusministeriö on ollut asiasta yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriöön. Esityksen käsittely on vasta alkamassa eduskunnassa ja sen voimaantuloajankohta on myöhemmin kuin tämän esityksen. Näistä syistä oikeusministeriö ehdottaa, että esitysten yhteensovittaminen tehtäisiin HE 182/2026 vp käsittelyn yhteydessä.

14 Muita ehdotuksia

Riihimäen vankila ja Vantaan vankila esittivät, että tehostetun valvonnan osastoilla olevien vankien puhelut tulisi voida kaikki tallentaa. Kuitenkin päätös puhelutallenteen kuuntelusta pitäisi tehdä erikseen.

Oikeusministeriö toteaa, että perustuslain 10 §:n mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Kuitenkin lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen esimerkiksi vapaudenmenetyksen aikana. Esityksen valmistelun aikana ei ole arvioitu Riihimäen vankilan ehdotusta suhteessa mainittuihin perustuslain säännöksiin. Koska ehdotusta ei ole arvioitu esityksen valmistelun aikana ja koska asia on perustuslaillisesti herkkä, oikeusministeriö pitää perustelluimpana, että asiaa arvioidaan tulevissa lainsäädäntöhankkeissa. Näin asian käsittely tapahtuisi tavanomaisessa lainvalmisteluprosessissa lausuntokierroksineen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia totesi, että puhelimen käyttöä koskevan säännöksen perustelut eivät ole riittävän kattava. Ehdotettu säännös sallii puhelimen käytön muulloinkin kuin siihen varattuina aikoina, mutta perusteluissa viitataan vain ulkomaalaisen vangin soittoihin toiselle aikavyöhykkeelle.

Oikeusministeriö toteaa, että säännöksen sanamuodon mukaan puhelimen käyttö voidaan sallia muulloinkin kuin siihen varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien säilymiseksi tai

muusta tärkeästä syystä. Säännöksen sanamuoto jättää siten varsin paljon harkintaa sille, millaisissa tilanteissa puhelimen käyttö voidaan sallia. Koska kyse on lähtökohtaisesti vangin perhe-elämän kannalta merkittävästä asiasta, tulee säännöstä tulkita perusoikeusmyönteisesti.

Vantaan vankila ehdotti, että päivystävän virkamiehen toimivaltaan lisättäisiin päätösvalta päättää tutkintavangin läsnäolosta tuomioistuimessa tai toisessa viranomaisessa esimerkiksi esitutkintaan liittyvien tarpeiden vuoksi. Samoin toimivaltaa tulisi laajentaa väliaikaisten yhteydenpitorajoitusten määräämiseksi. Molemmissa tapauksissa on kyse tilanteista, joissa päätös voidaan joutua tekemään viipymättä myös virka-ajan ulkopuolella. Vantaan vankila esittää myös kielellisiä täsmennyksiä tutkintavangin läsnäoloa tuomioistuimessa tai toisessa viranomaisessa koskeviin säännöksiin. Lisäksi vankila ehdottaa, että alaikäisille tutkintavangeille säädettäisiin toimintavelvoite osallistua oppivelvollisuuden suorittamiseen, jolloin sen rikkomisesta voitaisiin vankilassa määrätä kurinpitorangaistus.

Oikeusministeriö toteaa, että mainittuja kysymyksiä ei ole lainkaan käsitelty esityksen valmistelun aikana. Näin ollen sääntelytarpeiden arviointi tulisi tehdä myöhemmissä lainsäädäntöhankkeissa. Alaikäisen tutkintavangin toimintavelvoitteen osalta oikeusministeriö toteaa ensinnäkin, ettei tutkintavangeille voida säätää toimintavelvollisuutta syyttömyysolettaman vuoksi. Toiseksi siihen, ettei oppivelvollinen halua osallistua opetukseen, tulisi ensi sijassa reagoida oppivelvollisuutta koskevassa sääntelyssä annetuin keinoin.

Vankilavirkailijain liitto kiinnitti huomiota siihen, että jos tehostetun valvonnan osastolle sijoitettu vanki siirretään terveydellisin syin Vankisairaalaan, tulisi myös Vankisairaalassa soveltaa tehostetun valvonnan osastoja koskevaa sääntelyä. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* katsoi, että sääntelyä pitäisi selventää siltä osin, sovelletaanko Vankiterveydenhuollon yksiköissä vankilan järjestyssääntöä.

Oikeusministeriö toteaa, että yleisemminkin kysymys vankeuslain säännösten soveltamisesta Vankiterveydenhuollon yksikköihin sijoittamisen aikana on epäselvä. Asiaan on kiinnitetty huomiota muun muassa laillisuusvalvontakäytännössä. Mahdollisesti tarvittavia säännösmuutoksia ei ole ehditty valmistella tämän hallituksen esityksen yhteyteen, vaan niitä on tarkoitus tarkastella myöhemmissä lainsäädäntöhankkeissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kiinnitti huomiota siihen, että paitsi vangin kuljettamisessa tahdosta riippumattomaan hoitoon, myös eräissä muissa kuljetustilanteissa voi olla virka-apuun ja vastuisiin liittyviä epäselvyyksiä.

Oikeusministeriö toteaa, että tässä esityksessä ei ole käsitelty muita vankien kuljettamiseen liittyviä kysymyksiä. Näin ollen sääntelytarpeiden arviointi tulisi tehdä myöhemmissä lainsäädäntöhankkeissa.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota, että vangin ja lääkärin väliseen kirjeenvaihtoon voi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa koskevan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan (ks. esim. Szuluk v. Yhdistynyt kuningaskunta, 2.6.2009) liittyä samanlaisia piirteitä kuin vangin ja asiamiehen väliseen kirjeenvaihtoon. Sanottu seikka olisi syytä ottaa huomioon sääntelyä uudistettaessa.

Oikeusministeriö katsoo, että asiaa on syytä arvioida tulevissa lainsäädäntöhankkeissa.

15 Voimaantulo

Rikosseuraamuslaitos toteaa, että tietojärjestelmätoteutuksen kannalta lakien voimaantulo on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa joko huhtikuussa 2027 tai kesäkuussa 2027.

Oikeusministeriö on selvittänyt lakien soveliasta voimaantuloajankohtaa eduskuntakäsittelyn aikana. Koska lainmuutokset edellyttävät tietojärjestelmämuutosten lisäksi myös lakia alemman asteisten säädösten ja määräysten muutoksia, voimaantuloon on syytä varata riittävästi aikaa. Näin ollen lait onkin tämän hetkisen arvion mukaan tarkoitus saattaa voimaan kesäkuun alussa 2027.